

Tiainen Sanni Marianne

PROMETHEUS-LEIRI TOIMIJUUDEN TUKIJANA

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO
Filosofinen tiedekunta
Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2018

TIIVISTELMÄ

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta Filosofinen tiedekunta		Osasto Kasvatustieteiden ja psykologian osasto	
Tekijä(t) Tiainen Sanni Marianne			
Työn nimi Prometheus-leiri toimijuuden tukijana			
Pääaine Kasvatustiede, ohjaus	Työn laji Pro gradu -tutkielma	Päivämäärä 4.5.2018	Sivumäärä 56
Tiivistelmä <p>Tutkielmassa tavoitteena on kuvata, millainen merkitys Prometheus-leirikokemuksilla ja niihin liitetyillä merkityksillä on leirin käyneiden toimijuudelle heidän kertomustensa perusteella. Tutkielmassa Prometheus-leirejä tarkastellaan non-formaaleina ohjausympäristöinä. Toimijuudella tarkoitetaan yksilön halua, kykyä ja voimaa toimia aktiivisesti omassa elämässään ja tehdä sitä määrittäviä päätöksiä. Yksilön toimijuus katsotaan muotoutuvan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, minkä lisäksi siihen vaikuttavat uskomukset itsestä, omista kyvyistä toimia ja tehdä päätöksiä.</p> <p>Tutkielmassa sovelletaan narratiivis-elämänkerrallista lähestymistapaa. Tutkielman aineisto on kerätty syksyllä 2017 kahdeksalla elämänkerrallis-narratiivisella haastattelulla. Haastateltavien leirikokemuksista on ollut kertomishetkellä 2-17 vuotta. Aineistoa on analysoitu narratiivien ja narratiivisen analyysin keinoin. Seitsemässä kertomuksessa Prometheus-leiristä kerrotaan kasvutarinana ja yhdessä kertomuksessa leirikokemus kuvataan neutraaliksi.</p> <p>Merkitykselliset leirikokemukset liittyvät leirin sosiaaliseen ympäristöön sekä mahdollisuuden käydä dialogia itsen ja muiden kanssa. Leirin merkitys näyttäytyy dialogisuuden vahvistumisena, sosiaalisten suhteiden muutoksena, itsenäistymisenä, siirtymäriittinä, protutoimintaan päätyminenä sekä neutraalina. Haastateltavien kertomuksista on muodostettu kaksi uutta kertomusta. Ensimmäisessä toimijuuden muutosta kuvataan toimijuuden pohjan vahvistumisena, itsenäistymisenä, toimijuutta tukevien verkostojen muutoksena ja osallisuutena protutoiminnasta. Toisessa kertomuksessa toimijuuden muutos on havaittavissa vain kontekstisioonaisesti. Tutkielman perusteella kohdatuksi tulemisen ja osallisuuden kokemukset sekä ryhmän ilmapiiri ja toimintakulttuuri ovat merkityksellisiä ohjausprosessin tekijöitä.</p>			
Avainsanat Avainsanat: Prometheus-leiri, protu, dialogisuus, toimijuus, ohjaus			

ABSTRACT

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Faculty Faculty of Philosophy		School School of Educational Sciences and Psychology	
Author Tiainen Sanni Marianne			
Title Prometheus camp supporting individual's sense of agency			
Main subject Educational Science, Counselling	Level Master's thesis	Date 4.5.2018	Number of pages 56
Abstract <p>The purpose of this thesis is to examine how an individual's Prometheus camp experiences shape their sense of agency based on their autobiographical stories. In this thesis Prometheus camps are studied as non-formal and dialogic counselling environments. Agency refers to an individual's expectations of available opportunities, and their apacity of acting independently and making free choices. Agency is based on one's cognitive belief structure but forms in interaction with environment.</p> <p>The interview material used in this thesis was collected using narrative biographical interviews. Eight interviews were conducted in the fall of 2017. At the time the subjects' camp experiences were 2-17 years old. The interview material was analyzed using analysis of narratives and narrative analysis.</p> <p>Meaningful experiences during Prometheus camps were associated with being a part of a group, being identified the way you see yourself, and the chance to engage in a dialogue with others and yourself in a safe environment. The Prometheus camp's meaning can be seen as growth towards dialogue, change of social relations, independence, a rite of passage, and participating in Prometheus camp activities.</p> <p>Seven of the stories can be seen as self-growth stories. These have been synthesized into one new narrative which tells about a change in one's agency. The narrative reflects the change of belief structure and dialocigal skills, independence, and participating in Prometheus camp activities. One of the interviews' stories was not a self-growth story and the meaning of the camp experiences can be seen neutral. This story is described on its own and it reflects only a temporary change in agency. Based on this study, one's experiences of recognition, participation and communality, and the group's operational culture and atmosphere are important parts of a counselling process.</p>			
Avainsanat – Keywords Prometheus camp, protu, dialogy, agency, counselling			

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	
ABSTRACT	
SISÄLLYS	
1 JOHDANTO	1
2 TOIMIJUUDEN ULOTTUVUUDET	3
2.1 Yksilön toimijuuden osatekijät	4
3 PROTULEIRI OHJAUSTOIMINTANA	7
3.1 Dialogisuus ohjauksen periaatteena	10
4 NARRATIIVISUUS TUTKIMUKSEN VIITEKEHYKSENÄ	14
5 TUTKIELMAN TOTEUTUS	17
5.1 Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymys	17
5.2 Tutkielman aineisto	17
5.3 Elämäkerrallis-narratiivinen haastattelu	18
5.4 Narratiivien ja narratiivinen analyysi	21
5.4.1 Narratiivien analyysi	22
5.4.2 Narratiivinen analyysi	24
5.5 Tutkielman eettisyys	26
6 PROTULEIRIKERTOMUKSET	28
6.1 Aika ennen protuleiriä	30
6.2 Kokemukset leirillä	31
6.2.1 Sosiaalinen ympäristö	31
6.2.2 Dialoginen keskustelukulttuuri	33
6.2.3 Itsereflektio	35
6.3 Kokemusten merkitykset ja toimijuuden muutos	36
6.3.1 Toimijuuden pohjan vahvistuminen	36
6.3.2 Itsenäistyminen	38
6.3.3 Toimijuutta tukevien verkostojen muutos ja osallisuus protutoiminnasta	40
6.4 Toimijuuden kontekstisidonnaisuus ja dialogisuuden ontuminen	41
6.5 Yhteenveto	42
7 POHDINTA	44
LÄHTEET	52

1 JOHDANTO

Yksilön mahdollisuudet päättää omasta toiminnastaan ja valinnoistaan ovat mietityttäneet ihmistä läpi historian. Toiminnan vapautta on tarkasteltu muun muassa vapaan tahdon, koulun, biologisen perimän ja kasvuympäristön kysymyksinä. Tässä tutkielmassa tätä kysymystä lähestytään toimijuuden näkökulmasta. Toimijuudella tarkoitetaan lähtökohtaisesti sitä, missä määrin yhteiskunnalliset rakenteet ja lainalaisuudet sekä lähiyhteisöjen normit määrittävät yksilön toimintaa, ja kuinka paljon tämä ohjaa sitä itse omilla valinnoillaan (Jyrkämä 2008, 191; Ojala, Palmu, & Saarinen 2009, 15-16). Toimijuus on siten yksilön mahdollisuuksia ja aloitteellisuutta asettua toimijan asemaan omassa elämässään, minkä tukeminen on ohjaustoiminnan yksi keskeinen tavoite (Vehviläinen 2014; 12, 21).

Korhosen ja Niemisen (2010, 4) mukaan ohjaustoimintaa on tarkasteltu pääasiassa formaalin ohjauksen eli opinto-, ammatin- ja uravalinnanohjauksen näkökulmasta. Tällä tavalla ohjaustoiminnan kentät näyttäytyvät kuitenkin toimintamuodoissaan ja ammatillisissa käytännöissään kapea-alaisina, toisistaan erillisinä ja professionaalisuuteen sitoutuneina. Ohjauksen tarkastelu myös non-formaalin kasvatuksen piirissä voisi sen sijaan avata nuorten ohjaustoiminnan kokonaisnäkemystä. (emt. 3-5.) Myös Vehviläinen (2014, 14-15) on esittänyt, että ohjaustoiminnasta ja ohjausosaamisesta puhuttaessa huomioidaan liian kapeasti vain yksilötason ohjaustoiminta eli henkilökohtainen ohjaus. Tällöin tarkastelun ulkopuolelle jää ensinnäkin se, miten ryhmätasolla vertais- tai opiskelijaryhmä voi muodostaa ohjauksellisen toimijan. Toiseksi huomiotta jää, miten yhteisötasolla yhteisesti sovitut viralliset ja epäviralliset käytänteet, hahmotustavat ja käytettävä kieli vaikuttavat ohjausprosessien ymmärtämiseen ja tukemiseen. (emt., 15.) Niemisen ja Korhosen (2010, 10) mukaan ohjaus voitaisiinkin ymmärtää toimintaympäristöksi tai toimintojen kokonaisuudeksi, jotka muodostuvat

ohjauksellisista interventioista jollain ohjauksen rajapinnalla. Tutkielmassani tarkastelen Prometheus-leirejä (myöhemmin protuleirejä) non-formaaleina ohjausympäristöinä, joissa ohjaajien ja leiriläisten ryhmä muodostaa yhdessä ohjauksen toimijan.

Protuleirit ovat aikuistumiskoulutusta, joka ei ole sitoutunut mihinkään uskonnolliseen tai poliittiseen suuntaukseen ja jonka tavoitteena on tukea leiriläisten oman elämäntarkastelun rakennusprosessia. Leiritoiminnassa sovelletaan vapaan tutkimisen ja demokratian periaatteita nuoria kunnioittavassa ilmapiirissä. Leirien kasvatuksellisia periaatteita ovat nuorten elämäntarkastelun sekä omanarvontunnon huomioiminen ja vaaliminen, minkä lisäksi nuoria rohkaistaan ajattelemaan itsenäisesti, kriittisesti ja luovasti. Tavoitteena on auttaa nuoria löytämään itsensä ja muiden kannalta mielekäs elämäntapa sekä rohkeutta tarttua myös haastaviin eettisiin ongelmiin. Leirejä järjestää Prometheus-leirin tuki ry, joka saa toimintaansa opetus- ja kulttuuriministeriön avustusta, mutta jonka toiminta perustuu käytännössä kokonaan vapaaehtoisuuteen. Protuleirejä järjestetään pääosin peruskoulun 8-9-luokan käyneille, minkä lisäksi leirejä on myös 16-20 -vuotiaille nuorille sekä aikuisille. Nykyään leirejä järjestetään vuosittain noin 70 ja leiriläisiä näillä leireillä on noin 900-1000. Kaiken kaikkiaan leiriläisiä on ollut yli 16 000 vuosina 1989-2016. (Prometheus-leirin tuki ry 2017a, 2017b, 2017c, 2017d.)

Protuleirejä on tutkittu hyvin vähän. Tällä hetkellä yhteiskuntatieteiden tohtorit Teppo Eskelinen ja Pia Lundbom tekevät tutkimusta siitä, miten protuleirit tukevat nuoria pohdiskelun ja kriittisen maailmankuvan rakentamisessa (Prometheus-leirin tuki ry 2017e). Protutoiminnasta tehdyt opinnäytetyöt ja pro gradu -tutkielmat käsittelevät puolestaan Prometheus-leirin tuki ry:n kasvatuseriaatteita ja käytäntöjä (Tuppurainen 2008), protutietoutta yläkoulu-ikäisten keskuudessa (Helminen & Tilli 2016) ja protuohjaajakoulutusten keskusteluharjoituksia (Kaisalmi 2012). Näiden lisäksi Kati Niemelä (2002) on artikkelissaan tarkastellut rippikoulua ja protuleirejä aikuistumisriittien näkökulmasta. Tässä tutkielmassa tarkastelen protuleirikokemuksia narratiivis-elämäntarkastelusta lähestymistavasta käsin ja tavoitteeni on kuvata, millaisia kokemuksia protuleireistä kerrotaan, millaisia merkityksiä kokemuksiin liitetään ja miten nämä ovat muovanneet leirin käyneiden toimijuutta heidän kertomustensa perusteella.

2 TOIMIJUUDEN ULOTTUVUUDET

Toimijuus on moniulotteinen ja monimerkityksinen käsite. Sillä voidaan viitata esimerkiksi yksilön, ryhmän tai yhteisön mahdollisuuksiin ottaa toimijan paikka tai asema (Vehviläinen 2014, 21). Vehviläinen (2014, 212) määrittelee toimijuuden yksilön toiminnan mahdollisuuksien ja toteutuneen toiminnan suhteeksi, johon Ronkainen (2006, 531-532) lisää toimijalta odotetun toiminnan. Toimijuutta voidaankin pitää yhtenä yksilön elämänkulkua määrittävänä peruskysymyksenä (Vanhalakka-Ruoho, ym. 2015, v). Tässä luvussa esittelen toimijuuden teoreettisia jäsennyksiä.

Toimijuutta ovat tutkineet muun muassa nuoriso-, kulttuuri- ja sukupuolentutkimus, kasvatustieteet ja sosiologia (Silvonon 2015, 3). Yleisesti hyväksytyn näkemyksen mukaan toimijuus muotoutuu yksilön ja tämän ympäristön välisessä vuorovaikutusprosessissa, jossa yksilön aiemmat merkityksenannot ja kokemukset sekä yhteiskunnalliset rakenteet ja kulttuurilliset jäsennykset kohtaavat (Bandura 1999, 24; Ojala, ym. 2009, 15-16, 21). Toimijuuden tutkimus voidaankin jakaa kahteen päähaaraan sen perusteella, painotetaanko tarkastelussa vahvemmin yksilöpsykologian vai yhteiskunnallisten rakenteiden vaikutusta (Vanhalakka-Ruoho ym. 2015, v). Näiden lisäksi toimijuuden toteutumista tai toteutumattomuutta voidaan tarkastella makro-, meso- ja mikrotasolla (Ojala, ym. 2009, 15-16).

Kun toimijuutta tarkastellaan makrotasolla, kysytään, millaisia toimimisen mahdollisuuksia sosiaaliset rakenteet tuottavat ja rajaavat Tällöin huomio kiinnitetään siihen, miten kulttuurinen, sosiaalinen ja taloudellinen järjestys sekä normatiiviset ja ikäsidonnaiset oikeudet ja velvollisuudet määrittävät yksilön toimijuuden mahdollisuuksia. Tällöin toimijuutta selitetään esimerkiksi luokan, roolin ja habituksen käsitteillä. (Gordon 2005, 114-115; Ojala, ym.

2009, 15-16; Vanhalakka-Ruoho ym. 2015, v.) Toimijuuden mahdollisuudet näyttäytyvät siten lähtökohtaisesti erilaisina riippuen siitä yhteiskunnallisesta, historiallisesta ja kulttuurisesta kontekstista, jossa yksilö elää.

Mesotasolla toimijuutta tarkastellaan yksilön käytettävissä olevien kulttuuristen, yhteiskunnallisten ja materiaalistien resurssien ja verkostojen kautta. Näihin liittyvät erilaisten instituutioiden ja yhteisöjen diskursiiviset valtajärjestelmät ja käytänteet sekä paikalliset koulutukselliset ja taloudelliset rakenteet että yksilön perhe ja ystävät. (Gordon 2005, 116; Ojala, ym. 2009, 15-16.) Makro- ja mesotaso muodostavat siten ulkoisen ympäristön, joka vaikuttavaa yksilön toimijuuteen sitä edistävästi tai heikentävästi.

Mikrotasolla huomio kohdistuu siihen, miten yksilöt kokevat ja määrittelevät toimijuutensa (Ojala, ym. 2009, 16). Tällöin tarkastellaan, miten yksilö tulkitsee ympäristönsä mahdollisuudet ja rajoitteet. Kaiken kaikkiaan yksilön toimijuuteen vaikuttavat sekä makro-, meso- ja mikrotason tekijät eli sosioekonominen ympäristö ja instituutiot, yksilön käytettävissä olevat resurssit ja hänen aiempi elämänsähistoriansa. (Evans 2007, 86.) Yksilön toimijuus onkin alati muutoksessa oleva prosessi, joka rakentuu yksilön taipumusten ja aiempien toimintamallien varaan, ja jota tarkastellaan nykyhetkestä käsin suuntautuen tulevaan. (Virkki 2004, 22.)

2.1 Yksilön toimijuuden osatekijät

Hämäläinen (1999, 32) määrittelee toimijuuden yksilön valmiudeksi, kyvyksi ja haluksi toimia aktiivisesti, tiedostavasti, kriittisesti sekä vastuullisesti omassa elämässään, ympäristössään ja yhteiskunnassa. Nivalan (2008, 313) mukaan kansalaisten toimijuus voidaan hahmottaa muodostuvan kahdesta ulottuvuudesta, joita ovat persoonallinen toimijuus sekä yhteiskunnallinen toimijuus. Persoonallisella toimijuudella tarkoitetaan toimijan omaan elämään, valintoihin, päätöksiin ja henkilökohtaisiin suhteisiin kytkeytyvää toimijuutta. Tämän pohjalle rakentuu puolestaan yhteiskunnallinen toimijuus, jolla tarkoitetaan valmiutta ja halua osallistua kriittiseen, tiedostavaan ja muutokseen pyrkivään yhteiskunnalliseen toimintaan. (emt., 313.) Näiden lisäksi toimijuuteen on yhdistetty myös intentionaalisuuden, osallisuuden sekä valinnan- ja vaikutusmahdollisuuksien käsitteitä (Kumpulainen, Krokfors, Lipponen, Tissari, Hilppö & Rajala 2010, 23).

Jyrkämä (2008, 195) on eritellyt yksilön toimijuuden rakentuvan kuudesta vuorovaikutteisesta modaliteetista, joita ovat kykeneminen (psykykinen ja fyysinen toimintakyky), osaaaminen (tiedot, taidot ja kompetenssit), haluaminen (tahtominen ja motivaatio), täytyminen (sosiaaliset ja normatiiviset pakot, rajoitukset ja esteet), voiminen (mahdollisuudet) ja tunteminen (arvostukset ja arvot). Siten toimijuus on yhteydessä yksilön toimintaan, motivaatioon, tahtomiseen sekä voimaan (Giddens 1984, 6, 9).

Yksilön toimijuus perustuu tämän käsityksiin omista toiminnan mahdollisuuksista, omasta kyvystä tehdä päätöksiä ja mahdollisuuksista vaikuttaa itseään koskeviin asioihin sekä ympäristöön (Gordon 2005, 114). Banduran (1999, 28) mukaan minäpystyvyyssuskomukset määrittävätkin olennaisesti yksilön kokemusta omasta toimijuudestaan. Minäpystyvyyssuskomuksilla tarkoitetaan yksilön uskomuksia, jotka liittyvät omiin kykyihin toimia. Uskomukset muodostavat toiminnan tulosten ennusteet ja vaikuttavat toimintaan sitä edistävästi tai ehkäisevästi. Negatiiviset minäpystyvyyssuskomukset voivatkin muodostaa esteen toimijuuden toteutumiselle. (emt., 28.) Näihin uskomuksiin vaikuttavaa puolestaan yksilön kokemukset vuorovaikutuksesta ympäristönsä kanssa. Siten yksilön kokeman sosiaalisen vuorovaikutuksen laatu, kohtaamiset ja kohtaamattomuudet sekä oikein ja väärin tunnistetuksi tulemisen kokemukset muovaavat nekin osaltaan yksilön toimijuutta (Korkiamäki 2015, 133).

Toimijuutta tarkastellessa toiminnan tavoitteet eivät ole tarkastelun keskeinen kohde, vaan yksilön mahdollisuudet toimia (Giddens 1984, 9). Täten toimijuuden toteutumista tarkastellaan aina suhteessa joihinkin konkreettisiin toimintoihin (Vehviläinen 2014, 21). Ojalan ja kumppaneiden (2009, 26-27) mukaan toiminta tulee toimijuuden yhteydessä mieltää laajaksi käsitteeksi, jolloin sillä viitataan kaikkeen ruumiilliseen tekemiseen, mutta myös mentaaliin ajattelu- ja valintaprosesseihin. Tällöin myös automatisoitunut rutiinien noudattaminen katsotaan toiminnaksi, jolloin toimijuutta tuottava toiminta voi olla myös vain hiljaa paikallaan olemista. (emt, 21).

Toimijuus on aina kytköksissä myös yksilöä ympäröivään ympäristöön (Vehviläinen 2014, 21). Toimijuus ja sen toteutuminen ovat siten kontekstisidonnaisia. Toimijuuden toteutuminen voi olla ympäristön sääntöjen vastustamista, mutta myös niiden noudattamista ja uusintamista (Korkiamäki 2015, 134). Toimijuuden toteutumisessa on kyse siitä, että toimijalla on aidosti vaihtoehtoja toimia, ja hän voi ja kykenee itse valitsemaan toimintatapansa tai toimimatta olemisensa, minkä lisäksi tilanteeseen sisältyy reflektion mahdollisuus (Giddens 1984, 9; Ronkainen 2006, 532). Siten toimijuus edellyttää yksilöltä kykyä arvioida kriittisesti omaa toimintaansa ja päätöksiä sekä niiden taustalla olevia käsityksiä, arvoja ja ajattelua

(Leiman 2012a, 81). Lisäksi toimijuuteen sisältyy ymmärrys, että ympäröivä yhteisö ja kulttuuri muovaavat yksilön ajattelua ja ymmärrystä tiettyyn suuntaan. Tällöin ympäristön ajattelutapoihin pyritään olemaan sulautumatta täysin ja niistä osataan pitää tietty etäisyys. (Vehviläinen 2014, 22.) Toimijuuden toteutumisella voidaan tarkoittaa myös mahdollisuutta olla samanlainen tai erilainen kuin muut. Mikäli ympäristö mahdollistaa tällaisen valinnan, se voidaan katsoa toimijuutta tukevaksi. (Taavetti 2015, 150-151.)

Tutkielmassani tarkastelen toimijuutta mikrotasolla ja erityisesti persoonallisen toimijuuden näkökulmasta. Hyödynnän tarkastelussani dialogisen ohjauksen käsitteistöä, jolloin toimijuus ymmärretään yksilöllisen kehityksen tuloksena, eikä muuttumattomana ominaisuutena (Koivuluhta & Puhakka 2015, 70). Toimijuus nähdään muodostuvan yksilön ja tämän ympäristön välisessä vuorovaikutusprosessissa, joka vaikuttaa osaltaan yksilön uskomuksiin omista toiminnan mahdollisuuksista. Toimijuus on siten yksilön toiminnan mahdollisuuksien ulkoista ja sisäistä vapautta sekä halua, kykyä ja voimaa olla aktiivinen toimija omassa elämässä ja sitä määrittävissä valinnoissa. Se on kytköksissä aina tiettyihin toimintoihin ja tilanteisiin ja muokkautuu läpi elämän. Ohjaustoiminnan yksi tavoite keskeinen tavoite on tukea yksilön toimijuutta ja tutkielmassani pyrin kuvaamaan, millainen merkitys protuleirillä voi olla yksilön toimijuudelle. Seuraavassa luvussa tarkastelen protuleirejä ohjauksellisena ympäristönä sekä sitä, miten ohjaustoiminnalla voidaan tukea yksilön toimijuutta.

3 PROTULEIRI OHJAUSTOIMINTANA

Ohjauksesta puhutaan monessa eri yhteydessä ja sillä voidaan tarkoittaa laajasti montaa eri asiaa. Kapeimmassa määrittelyksessään ohjaus ymmärretään ammatilliseksi keskustelumuodoksi, jota käytetään sekä ihmis- että ohjausammateissa. Sillä voidaan viitata myös institutionaaliseen ja ammatilliseen toimintaan, jonka tavoitteena on yksilön kasvun, kehityksen ja tulevaisuudensuunnittelun tukeminen. Ohjauksen laajimman määritelmän mukaan sillä tarkoitetaan toimijuuden ja luottamuksen rakentamiseen tähtäävää identiteetti-neuvottelua. (Korhonen & Nieminen 2014, 4.) Ohjaus käsitetään siten keskustelulliseksi työvälineeksi, jonka avulla edistetään ohjattavan kykyä oman elämänsä parantamiseen, tasapainoisemman suhteen luomiseen ympäristönsä kanssa ja omien mahdollisuuksien suuntaamiseen tavoitteiden mukaisesti (Onnismaa 2007, 7). Ohjaus on ohjaajan ja ohjattavan yhteistoimintaa, jossa ohjattavan toimijuutta vahvistetaan tukemalla ja edistämällä tämän oppimis-, kasvu-, työ- tai ongelmanratkaisuprosesseja (Vehviläinen 2014, 12). Ohjausprosessissa yksilö nähdään aktiivisena toimijana, joka muokkaa elämänkulkuaan ja asioille antamiaan merkityksiä, unohtamatta sitä, että yksilön elämäntilanne ja -ympäristö raamittavat toimijuuden ulkoisia mahdollisuuksia (Vanhalakka-Ruoho ym. 2015, v; Vehviläinen 2014, 23).

Protuleirit sijoittuvat sen sijaan non-formaalien kasvatuksen piiriin ja leirien ohjaajat ovat vapaaehtoisia nuoria ja aikuisia. Ohjaajatiimiin kuuluu kaksi aikuista ohjaajaa sekä viisi 15-19-vuotiasta apuohjaajaa. Leirit eivät olet sitoutuneita mihinkään poliittiseen suuntaukseen tai uskontoon, vaan niiden tarkoitus on turvata rippikoulua vastaava aikuistumiskoulutus myös niille nuorille, jotka eivät kuulu mihinkään uskontokuntaan. Leirien ensisijaisena tavoitteena on tukea yksilön elämäntutkimuksen rakentamista mahdollistamalla keskusteleva tila, jossa leiriviikon aikana tarkastellaan nuorten elämässä ajankohtaisia teemoja ja kysymyksiä

yhdessä muiden kanssa. Leirillä pyritään tukemaan yksilöä hyväksymään omat tunteensa ja itsensä, ottamaan vastuu omista valinnoista sekä löytämään oma paikkaansa maailmasta. (Prometheus-leirin tuki ry 2017a, 2017b.) Vastaavasti Vehviläisen (2014, 13) mukaan onnistuneen ohjauksen seurauksena ohjattavat löytävät tietoisesti muodostettuja, perusteltuja ja heitä itseään tyydyttäviä ratkaisuja, päättävät erilaisia työskentelyprosesseja ja oppivat niistä, löytävät paikkansa ympäröivässä yhteisössä, tunnistavat motivaationsa perusteita osallistua yhteisöihin sekä kehittävät joustavia tapoja toimia niissä.

Toisinaan ohjauksen tavoitteena voi olla elämän itsestänselvyyksien tarkasteleminen. Täten ohjausprosessia voidaan kutsua myös merkitysten etsimiseksi. (Onnismaa 2007, 8.) Protuleireillä käsitellään nuorten elämässä ajankohtaisia teemoja, ja leirin tavoitteena on antaa leiriläisille työkaluja omien näkemysten ja oman elämäkatsomuksen muodostamiseen. Leireillä käsitellään erilaisuutta ja yhdenvertaisuutta, omaa elämää ja tulevaisuutta, yhteiskuntaa ja vaikuttamista, mediaa, identiteettiä, maailmankuvia- ja katsomuksia, ympäristöä, päihteitä sekä ihmissuhteita ja seksuaalisuutta. Leireillä tarkastellaan muun muassa kulttuurisia stereotyyppioita, sosiaalisia rooleja sekä median yhteiskunnallista ja sosiaalista vaikutusvaltaa, harjoitellaan kriittistä tiedon arviointia ja pohditaan leiriläisten omia tulevaisuuden tavoitteita. (Prometheus-leirin tuki ry 2017f.)

Protuleireille tulevat henkilöt tulevat sinne kaikki omista henkilökohtaisista elämäntilanteistaan. Toimijuuden vahvistamisen keinot perustuvat aina ohjattavan tilanteeseen. Joskus toimijuuden vahvistaminen tarkoittaa ohjauksessa yksilön oman äänen etsimistä ja vahvistamista, ja toisinaan sille pyritään löytämään uudenlaista käyttöä. (Vehviläinen 2014, 23.) Toimijuuden vahvistumista voidaan tarkastella myös emansipaation käsitteen kautta. Sosiaalipedagogiikassa emansipaatiolla viitataan joko sisäiseen tai ulkoiseen vapautumisprosessiin, joka tapahtuu omaa toimintaa määrittävien tekijöiden tiedostamisen ja kyseenalaistamisen kautta. Sisäisellä emansipaatiolla tarkoitetaan vapautumista omista sisäisistä toimintaa kahlitsevista ajattelutavoista. Ulkoisella emansipaatiolla viitataan yksilön mahdollisuuksia rajoittavien ulkoisten rakenteiden tiedostamiseen ja siten muutoksen pyrkivää toimintaan. (Nivala 2016, 5.)

Protuleirien tavoite on luoda ympäristö, jossa nuoret voivat turvallisesti tarkastella ja kyseenalaistaa omia käsityksiään merkityksenantojaan (Prometheus-leirin tuki ry 2017a). Vehviläisen (2014,13) mukaan ohjaustoiminta voidaankin määritellä ohjauksellisen prosessin mahdollistavaksi kohtaamispaikaksi ja keskustelevaksi tilaksi. Toimijuuden vahvistuminen edellyttääkin yksilön itsehavainnointikyvyn kehitystä. Itsehavainnointikyvyllä tarkoite-

taan, että yksilö pystyy tietoisesti havainnoimaan, analysoimaan ja arvioimaan omaa toimintaansa, tunteitaan ja tulkintatapojaan. Itsehavainnoinnin kautta pyritään siihen, että yksilö tulisi tietoiseksi toimijuutensa esteistä ja ongelmien luonteesta eli saavuttaisi niihin havait sijaposition. Tavoite on mahdollistaa uudenlaisen suhteen luominen alkuperäisiin ja tätä kutsutaan subjektiposition saavuttamiseksi. Subjektipositioon kuuluvat lisäksi, että yksilö kykenee näkemään toiminnalleen vaihtoehtoja, minkä lisäksi hänellä on voimaa toimia muuttaa toimintaansa. (Leiman 2012a 81-82; 2012b, 128-129.) Toimijuutta voidaan siten tukea vahvistamalla itsehavainnointikykyä, mikä tekee siitä ohjauksen yhden tärkeimmän tehtävän (Leiman 2012a, 81; Koivuluhta & Puhakka 2015, 75).

Ohjaustoiminnan muita tavoitteita on pyrkiä löytämään keinoja, jotka auttavat yksilöä tunnistamaan tietojaan, taitojaan, voimavarojaan, ja jotka herättävät yksilöä arvioimaan nykyisten toimintatapojensa toimivuutta. Lisäksi ohjauksella pyritään laajentamaan yksilön toimintamahdollisuuksia sekä tarvittaessa myös harjoittelemaan vaihtoehtoisia toimintatapoja. (Vehviläinen 2014, 20.) Samaan tapaan Alhasen (2016, 31) mukaan yksilöllä on sitä enemmän mahdollisuuksia valita eri vaihtoehtoista sekä erilaisia toiminnan mahdollisuuksia, mitä paremmin hän ymmärtää ympäristön olosuhteita sekä omia että toisten pyrkimyksiä. Myös Nivala (2008, 315) esittää, että kasvatus voi vahvistaa yksilön subjektiutta, jos sitä ohjaava tavoite on kriittisen tietoisuuden herättäminen eli oman aseman ja oikeuksien nykytilan sekä toiminnan vaihtoehtojen tiedostaminen.

Vaikka toimijuuden vahvistuminen edellyttää sekä yksilön omaa kasvuprosessia että tilaa autonomian vahvistumiselle, se tapahtuu yhdessä muiden kanssa dialogisessa vuorovaikutuksessa, yhteistoiminnassa sekä näiden yhteisessä reflektiossa (Nivala 2008, 175–176, 317-318). Protuleirien ohjaustoiminta onkin ensisijaisesti ryhmätason ohjaustoimintaa (vrt. Vehviläinen 2015, 15). Leiriviikon aikana ohjaajien ja leiriläisten muodostama ryhmä käy läpi ohjauksellisen prosessin, jossa kaikkien osallistujien panos on merkityksellinen ja jossa kaikki voivat oppia ja edistää omia oppimis- tai työprosessejaan (vrt. Vehviläinen 2014; 15, 80). Tällainen ryhmäohjaus voi tukea toimijuutta, kun se perustuu kumppanuuden, dialogisuuden ja läpinäkyvyyden periaatteille (Vehviläinen 2014, 25). Samaan tapaan Korkiamäen (2015, 137) mukaan toimijuuden tukemisen näkökulmasta keskeisiä ovat nuoren oma kokemus ymmärretyksi, arvostetuksi ja kuulluksi tulemisesta sekä aktiivisesta roolista omassa elämässään ja itseään koskevissa asioissa.

Ryhmäohjaukseen sisältyy monia hyötyjä ja mahdollisuuksia, joista yksi on ohjauksessa tavoiteltu itsehavainnoinnin kehittyminen. Ryhmässä yksilö voi saada muita kuuntelemalla uusia näkökulmia, oppia toisten kokemuksista ja muodostaa uudenlaisia tulkintoja omiin asioihinsa. Tämän lisäksi yksilö voi saada tukea muilta, mutta myös antaa tukeaan toisille.

Ryhmäohjaus mahdollistaa siten sosiaalisten taitojen kehittymisen, uudenlaisen toiminnan harjoittelun ja uusien toimintamallien siirtämisen oikeaan elämään. Lisäksi ryhmäohjaus voi vahvistaa itseluottamusta ja -tuntemusta. (Coman, G. J. 2002, 147; Koivuluhta & Puhakka 2015, 73.) Lisäksi osallisuuden kokemus ryhmästä voi jo sekin muokata yksilön kokemusta omasta itsestä ja omasta paikasta (Vehviläinen 2014, 22).

Toimijuuden muutos voi näkyä yksilön käsitysten laadullisena muutoksena, uutena toiminnan kohteena tai tavoitteena, päätöksen tai toimintasuunnitelman syntymisenä tai odotusten muuttumisena. Lisäksi se voi ilmetä omien reaktiotapojen ymmärtämisenä, sisäisen esteen helpontumisena tai uskaltamisen, huojentumisen, läsnäolon ja rentouden kokemuksina. Toimijuuden muutos voi ilmetä myös tavanomaisesta poikkeavina reaktioina ja uudenlaisten havaintojen tekemisenä sekä toisin toimimisen harjoitteluna. Se voi olla myös uuden taidon tai tehtävän opettelua, työn rajaamista sekä tehtävistä ja vastuista luopumista. (Vehviläinen 2014, 213.)

Vehviläisen (2014, 12) mukaan hyvässä ohjauksessa kohtaaminen on rakentavaa ja toista kunnioittavaa ja vuorovaikutus dialogista. Dialogi syntyy ja sitä ylläpidetään ihmisten välisessä toiminnassa ja vuorovaikutuksessa, eikä se ole sattuman tulosta. Seuraavaksi esitelen tarkemmin, mitä dialogisuudella tarkoitetaan ohjaustoimintaa ohjaavana periaatteena.

3.1 Dialogisuus ohjauksen periaatteena

Protuleirien ydin muodostuu niin sanotusti uteliaan pohtimisen ympärille, ja leirien keskeisin työväline on avoimuuteen ja tutkimiseen perustuva keskustelu. Näiden keskusteluiden tavoitteena on kokemusten jakaminen ja ajatusten herättäminen sekä uusien näkökulmien oivaltamisen mahdollistaminen. (Prometheus-leirin tuki ry 2017a.) Tutkielmassani tarkastelen protuleirien keskusteluja dialogisen keskustelun ja vuorovaikutuksen idean avulla. Dialogilla tarkoitetaan tiettyihin periaatteisiin ja sitoumuksiin nojaavaa keskustelemisen tapaa tai tyyliä (Alhanen 2016, 51). Alhasen (2016, 37) ja Burbulesin (1993, 36) mukaan dialogin periaatteet ja sitoumukset erottavat sen tavallisesta keskustelusta. Dialogin yleiseksi tavoitteeksi voidaan määritellä pyrkimys ymmärtää maailmaa ja ihmisten erilaisia näkökulmia, mutta myös itseä. Dialogin käsite ja ihanne ovat kuitenkin vain käsitteellisiä työvälineitä, joita vasten keskusteluja voidaan analysoida, eikä dialogin ihanne toteudu sellaisenaan käytännössä koskaan. (Alhanen 2016, 51-52.)

Dialoginen keskustelu perustuu ajatukseen, jonka mukaan yksilöiden asioille antamat merkitykset syntyvät aina joissain tietyissä ajallisissa ja paikallisissa yhteyksissä sekä jotain tarkoitusta varten. Merkitykset eivät siten ole muuttumattomia vaan muuttuvat ihmisten kokemusten muuttuessa. (Alhanen 2016, 115.) Alhasen (2016, 79) mukaan kulttuurista ja kasvuyhteisöstä omaksutut merkitykset suuntaavat, mihin yksilöt kiinnittävät huomionsa ja miten he tulkitsevat kokemuksiaan. Näillä tulkintaa ohjaavilla mallitarinoilla tarkoitetaan erilaisten tilanteiden kulttuurillisesti jaettuina tai yhteisössä yleisiä hahmottamisen tapoja. Mallitarina esittää nimensä mukaisesti mallin, miten jossain tilanteessa ihmisen tulisi ajatella tai toimia. Mallitarinoiden mukaisesti voidaan tulkita omia kokemuksia ja ennustaa mahdollisia tapahtumakulkuja. Mallitarinat voivat olla normatiivisina tai toimijuutta rajoittavina, mutta ne voivat toimia myös emansipatorisina tarjoamalla uusia tarkastelunäkökuja. (emt., 50–51; 142–143.)

Dialogissa käsitellään yksilöiden maailmalle annettuja merkityksiä sekä niiden pohjalla olevia kokemuksia (Alhanen 2016, 42-43). Dialogissa yksilölle mahdollistuu omien kokemusten ja merkitysten mielekkyyden tutkiminen sekä sen tarkastelu, mikä merkityksissä on pohjimmiltaan yksilöllistä ja missä määrin ne ovat kulttuurisesta merkityksiperinnöstä omaksuttuja. Täten dialogissa yksilö voi saada selvyyttä myös omaan tapaansa merkityksellistä asioita, kun hän pyrkii sanallistamaan kokemuksiaan. Kuulemalla muiden kokemuksista ja näkemyksistä yksilölle mahdollistuu puolestaan omaa kokemusta laajemman kuvan muodostaminen monimutkaisista maailman ilmiöistä. (Alhanen 2016; 30, 79, 119.) Tutkielmasani nimitän tätä prosessia kokemushorisontin laajenemiseksi. Itsehävainnoinnin ja kokemushorisontin laajenemisen lisäksi dialogissa mahdollistuu asioille annettujen merkitysten kehittäminen, korjaaminen sekä täydentäminen. Täten dialogia voidaan nimittää myös yhteiseksi oppimisprosessiksi (Alhanen 2016; 76, 117-118; Freire 2005, 98). Alhasen (2016, 31) mukaan, kun ihmiset pyrkivät yhdessä ymmärtämään elämää ja maailman ilmiöitä, se voi lisätä heidän toimintansa vapautta. Täten dialogisessa keskustelussa voidaan tukea yksilön toimijuutta.

Dialogissa ei pyritä mihinkään ennalta sovittuun lopputulokseen tai edes yksimielisyyteen osallistujien kesken. Dialogi ei aina saavuta myöskään ratkaisua tai lopputulosta. Toisinaan lopputulos voi olla esimerkiksi oman tietämättömyyden huomaaminen. Dialogissa voi syntyä myös kokonaan uusia ideoita tai näkökulmia asioihin. (Alhanen 2016, 38, 52, 77.) Onnismaan (2007, 44) ohjaus onkin parhaimmillaan ohjaus uutta luovaa dialogia.

Burbulesin (1993, 36) mukaan dialogissa on kyse laajemmasta vuorovaikutussuhteesta ja yhteydestä ihmisten välillä kuin pelkästä keskustelusta ja sen aiheesta. Täten dialogiin liit-

tyvät myös tunteet. Burbulesin mukaan dialogisen suhteen syntyminen ja dialogin onnistuminen edellyttääkin luottamusta, kunnioitusta, arvostusta, kiintymystä, osallisuutta, välittämistä ja toivoa osallistujien välillä. Koska dialogissa ei ole selvää päämäärää, siihen voi ajoittain liittyä myös turhautumista tarvitaan, jolloin tarvitaan toivoa siitä, että dialogin onnistuminen on sen arvoista ja että dialogilla voidaan saavuttaa jotain. Tästä syystä toivo lasketaan yhdeksi dialogin olennaiseksi osaksi, vaikka se ei olekaan varsinaisesti tunne. (Burbules 1993, 36-41; Freire 2005, 100-101.) Dialogin onnistuminen edellyttääkin, että osallistujat näkevät toisensa arvokkaina (Vuorikoski & Kiilakoski 2005, 317).

Dialogiin liittyy myös tasa-arvoisuuden ja toisen kunnioituksen periaatteet sekä toisen kohtaaminen sellaisena kuin hän itse kokee itsensä. Burbulesin (1993, 36) mukaan dialogiin kuuluu, että toista ihmistä pidetään tärkeänä ja hänet huomioidaan aina tuona ihmisenä tuossa kyseisessä tilanteessa. Tätä näkemystä on verrattu Martin Buberin (1923) näkemykseen sinä – minä -suhteesta, minkä lisäksi sitä voidaan tarkastella tunnistamisen ja tunnustamisen kysymyksenä. Tunnistamisen teoriat perustuvat näkemykseen, jonka mukaan yksilö määrittelee itsensä samaan tapaan kuin hänelle tärkeät ihmiset ja yhteisöt tai ristiriitaisessa suhteessa niihin (Kallio, Korkiamäki & Häkli 2015, 17). Charles Taylor (1992) on jaotellut tunnistamisen ja tunnustamisen tilanteet oikein ja väärin tunnistamiseen. Oikein tunnistamisella (recognition) tarkoitetaan, että yksilö kohdataan sellaisella tavalla, jolla hän itse ymmärtää itsensä ja haluaa tulla kohdatuksi. Sen sijaan yksilö tulee väärin tunnistetuksi (misrecognition) tilanteissa, joissa hän kokee tullessaan ymmärretyksi eri tavalla, kuin miten hän itse määrittelee itsensä (emt., 25.) Väärin tunnistamista tapahtuu esimerkiksi tilanteissa, joissa yksilö kohdataan jonkin tietyn ominaisuuden perusteella tai jonkin ryhmäjäsenyyden edustajana, kuten ongelmanuorena tai päihteidenkäyttäjänä. Dialogissa pyritäänkin tunnistamat osallistujat oikein.

Carl Rogersin (1961, 33) mukaan toimijuutta tukevassa vuorovaikutussuhteessa osallistujien tulisi olla aitoja, millä hän tarkoittaa, että he tunnistavat ja tunnustavat tuntemuksensa olemassaolon, eivätkä yritä esittää jotain muuta. Vuorovaikutus on kunnioittavaa, arvostavaa, turvallista ja sellaista, jossa toinen kohdataan ja hyväksytään sellaisena kuin hän oikeasti on ja häntä pyritään ymmärtämään hänen omasta näkökulmastaan käsin. Dialogiin ei siten kuulu minkäänlainen arvostelu tai diagnosointi. Tällaisessa suhteessa yksilö voi olla vapaa kehittämään itsehavainnointiaan. (Rogers 1961, 34.) Samaa tapaan Vehviläisen (2014, 61) mukaan vastaavassa kohtaamisessa yksilö voi tuntea olevansa hyväksytty, kunnioitettu ja turvassa sellaisena kuin on. Samalla hän voi uskaltautua haastamaan ja kyseenalaistamaan jotain elämäntilanteensa asiaa, ja mahdollisesti myös muuttamaan sitä (emt., 61).

Toinen dialogia määrittävä periaate on osallistujien tasa-arvoisuus. Freiren (2005, 99) mukaan dialogissa kukaan ei ole tiedon absoluuttinen auktoriteetti eikä myöskään täysin tietämätön. Dialogissa osallistujat asettuvat keskenään tasa-arvoiseen suhteeseen huolimatta osallistujien eroista esimerkiksi kokemuksissa, älykkyydessä, iässä tai asemassa. Dialogi perustuu oletukselle, että kaikki ihmiset kokevat maailman omalla ainutkertaisella tavallaan. Tästä syystä kaikkien kokemukset ja näkemykset ovat tasa-arvoisia ja mahdollisesti merkityksellisiä yhteisen oppimisen kannalta. Täten dialogissa ei kilpailla siitä, kenen asialle antama merkitys olisi oikea. Dialogissa pyritäänkin siihen, että jokainen osallistuja voi osallistua siihen omasta ainutkertaisesta lähtökohdastaan käsin. (Alhanen 2016, 37, 42-43, 76-77.) Protuleireillä huomioidaan, että jokainen osallistuja voi osallistua keskusteluun hänestä itsestään hyvällä tuntuvalla tavalla (Prometheus-leirin tuki ry 2017f). Samaan tapaan Vehviläisen (2014, 24) mukaan toimijuutta voidaan vahvistaa toiminnassa, jossa ohjattavan oma työskentely ja panostus edistävät olennaisesti prosessia.

Protuleireillä keskustelukulttuuriin on sisällytetty pyrkimys kasvattaa keskustelijoita toisten ihmisten kunnioittamiseen (Prometheus-leirin tuki ry 2017a). Toisia kunnioittavassa ilmapiirissä osallistujat voivat puhua rohkeasti, rehellisesti ja suoraan omista ajatuksistaan (Alhanen 2016, 37). Lisäksi leireillä rohkaistaan omien tunteiden ilmaisemiseen avoimesti sekä toisten ihmisten kohtaamiseen myös tunnetasolla (Prometheus-leirin tuki ry 2017a). Dialogisessa keskustelussa tunteiden läsnäolo on sallittua, sillä niiden tutkiminen vaatii tunteiden huomioimista. Tämä edellyttää puolestaan vahvaa luottamusta dialogiin osallistujien kesken, sillä käsiteltäviin kokemuksiin voi toisinaan liittyä vahvojakin tunnetiloja. (Alhanen 2016, 43.)

Tutkielmassani tarkastelen protuleirejä dialogisuuteen nojaavana ohjausympäristönä. Yksilön toimijuutta tuetaan leirillä mahdollistamalla turvallinen tila, jossa tämä voi tarkastella omia kokemuksiaan ja merkityksenantojaan yhdessä toisten kanssa. Kuulemalla toisten kokemuksia yksilön oma kokemushorisontti voi myös laajentua, minkä lisäksi dialogissa voidaan luoda aivan uudenlaisia näkökulmia käsiteltäviin asioihin. Leirillä koko ryhmä muodostaa ohjauksen toimijan ja leiriviikko ohjauksellisen prosessin, jossa kaikki osallistujat voivat oppia ja kasvaa. Tutkielmassani tarkastelen protuleirikokemuksia ja niiden merkitystä leirin käyneiden toimijuudelle narratiivisesta viitekehyksestä, jota esittelen tarkemmin seuraavaksi.

4 NARRATIIVISUUS TUTKIMUKSEN VIITEKEHYKSENÄ

Tutkielmassani sovellan narratiivista lähestymistapaa, jolla tarkoitetaan Heikkisen (2015, 156) mukaan joko tutkimusotetta tai sen taustafilosofiaa ennemmin kuin tarkkarajaista tutkimusmetodia. Narratiivisuutta hyödynnetäänkin hyvin erilaisissa tutkimuksissa tieteenalasta riippuen (Erkkilä 2008, 196). Narratiivisen tutkimuksen tarkastelun kohteena ja lopputuloksena ovat kertomukset ja siitä käytetäänkin vaihtelevasti sekä tarinallisen, kertomuksellisen ja kerronnallisen tutkimuksen nimityksiä (Heikkinen 2015, 157; Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189).

Narratiivisuuden keskeinen keskeisiä käsitteitä ovat tarina ja kertomus, joiden käyttö ei ole yhtenäistä eri tieteenaloilla tai koulukunnissa (Hänninen 1999, 19; Hyvärinen ym. 2005, 189). Tutkielmassani tarinalla (story) tarkoitetaan juonellista tapahtumaketjua, jossa on jokin alkutilanne, keskikohta sekä loppu. Juoni sitoo tapahtumista kokonaisuuden ja yhdistää tapahtumat toisiinsa, määrittää tarinan huippukohdan (conclusion) ja antaa tarinan tapahtumille merkityksen. Tarina itsessään on siten abstraktio, joka voi saada useita ilmaisumuotoja ja joka voidaan kertoa usealla eri tavalla. (Hänninen 1999, 20; Hyvärinen, ym. 2005, 189; Polkinghorne 1995, 7.) Kertomuksella (narrative) viitataan puolestaan toisille viestittyyn tarinan esittämiseen. Yleisimmin kertomuksia kerrotaan kielellisesti, mutta niitä voidaan esittää myös kuvien tai elokuvan muodossa. Lisäksi yhteen kertomukseen voi sisältyä monta tarinaa, mikä tekee kertomuksesta monitulkintaisen. (Hänninen 1999, 20; Hyvärinen, ym. 2005, 190.) Esimerkiksi tutkimushaastattelussa ihmiset kertovat erilaisia tarinoita kertomuksina ja tutkielmassani tarkastelenkin protuleirikokemuksia ja niiden merkityksiä haastateltavien kertomien kertomusten kautta.

Erkkilä (2008, 197) erottaa toisistaan elämänhistoriallisen ja elämänkerrallisen tutkimuksen, joista tämä tutkielma sijoittuu jälkimmäiseen. Elämänhistoriallisessa tutkimuksessa haastateltavien kertomus pyritään todentamaan ja sijoittamaan laajempaan sosiaaliseen, kulttuurilliseen ja taloudelliseen yhteyteen. Lisäksi siinä pyritään selvittämään, miten nämä ulkopuoliset rakenteet ovat määrittäneet elämänkulkua. Elämänkerrallisessa tutkimuksessa huomio tarkennetaan puolestaan siihen, miten haastateltavat itse jäsentävät tapahtumakulkuja ja millaisia merkityksiä he niihin liittävät. (emt., 197-198.)

Tarinallisuudesta ihmiselle ominaisena tapahtumien jäsentämisen tapana, ja siten olemuksellisenä ymmärryksen muotona, kiinnostuttiin psykologian piirissä 1980-luvulla (Hänninen 1999, 18). Lisäksi narratiivisen tutkimuksen kehittyminen liittyy konstruktivistiseen tieto- ja tiedekäsityksen muutokseen. Konstruktivistinen tietokäsitys edustaa epistemologista relativismia, jolla tarkoitetaan, että tieto sekä tietäminen on riippuvaista subjektista sekä kulttuurihistoriallisesta ajasta ja paikasta. Täten myös sosiaalinen todellisuus muotoutuu ihmisten itse luomissa merkitysneuvottelujen verkossa ja on siten ontologisesti laadultaan erilainen kuin luonnontieteellinen todellisuus, eli fyysinen ja materiaalinen luonto. (Heikkinen 2015, 156-157.) Tämän näkemyksen perusteella maailmaa ei ole koskaan mahdollista tarkastella täysin objektiivisesti. Havainnot sekä maailmasta tehdyt kategorisoinnit ovat aina tulkintoja, ja tieto sosiaalisesti konstruoitua ja tunnustettua. (Burr 2015, 2-5.)

Sekä narratiivisen että elämänkerrallisen tutkimuksen keskeinen käsite on kokemus, ja molemmat lähestymistavat tarkastelevat ihmistä kokemuksellisesti maailmaan kietoutuneena olentona (Erkkilä 2008, 201). Narratiivinen tutkimus onkin kiinnostunut yksilöiden subjektiivisista todellisuuksista ja tosiasioista (Heikkinen 2015, 163). Narratiivisen perinteen mukaan ihminen tulkitsee elämäkokemuksiaan tarinallisesti. Siten niihin perustuvat omaelämänkerralliset tarinat eivät ole tapahtumien suoria representaatioita, vaan kokemusten perusteella tehtyjen tulkintojen tuloksia. (Bruner 1987, 691-692.) Yksilön näkemys maailmasta ja omasta itsestään ymmärretään jatkuvasti muokkautuvana tarinana, joka muuttuu yksilön saadessa uusia kokemuksia ja keskustellessa toisten ihmisten kanssa (Heikkinen 2015, 157). Samaan tapaan Saastamoinen (1999, 173) on kuvannut ihmisenä olemista juonellisenä prosessina, jossa omaelämänkerrallisen tarinan etenemistä määrittävät yksilön suhde niihin praktisiin, materiaalisiin ja symbolisiin käytänteisiin, jotka kuuluvat niihin sosiaalisiin verkostoihin, joihin ihminen on suhteessa. Narratiivinen tutkimus perustuu siten oletukseen, jonka mukaan ihmisen identiteetti muodostuu tarinallisesti, ja että tarkastelemalla yksilön kertomuksia voidaan pyrkiä ymmärtämään tämän kokemuksia (Erkkilä 2008, 201; Hänninen 1999, 34; Hyvärinen, ym. 2005, 189).

Edellä kuvattua narratiivista ajattelua ja siten myös narratiivista tutkimusta on kritisoitu. Esimerkiksi Galen Strawson (2004) on esittänyt, että ihmisen elämismaailman, minuuden ja kerronnallisuuden yhteyttä on liioiteltu. Lisäksi hän kritisoi näkemystä, jonka mukaan ihminen tulkitsee omia elämäntapahtumiaan ja minuuttaan tarinoiden muodossa, ja pyrkisi siten muodostamaan minuuttaan vastaavan elämäntarinan. Strawson ei hyväksy näkemystä, jonka mukaan tarinallisuus olisi ainoa ihmisenä olemisen tapa. Tätä hän perustelee esittämällä, että on olemassa myös ei-narratiivisia hyvän elämän muotoja. (emt., 428-429.)

Kritiikistä huolimatta narratiivisen tutkimuksen eduksi luetaan, että tutkimuksessa pyritään nostamaan esille tutkittavien oma tapa merkityksellistää asioita ja ilmiöitä. Kertomusten tutkiminen on mielekästä myös silloin, kun pyritään selvittämään erilaisten prosessien kulua. (Hänninen 1999, 34.) Narratiivisella tutkimuksella voidaan tarkastella myös ihmiselämän ajallisuutta, eli miten merkitykset syntyvät ja miten yksittäisten ihmisten kertomukset liittyvät laajempaan sosiaalisiin kertomuksiin (Saastamoinen 1999, 189).

Tutkielmassani tarkastelen protuleirejä dialogisena ohjaustoimintana, jonka tavoitteena on tukea yksilön toimijuutta. Tutkielmassani sovellan narratiivista lähestymistapaa, jolloin toimijuus ymmärretään osaksi yksilön omaelämäkerrallista tarinaa. Siten sekä omaelämäkerrallinen tarina ja toimijuus nähdään perustuvan yksilön aiempiin kokemuksiin, merkityksenantoihin ja vuorovaikutukseen ympäristön kanssa. Tutkielmassani olen pyrkinyt tarkastelemaan protuleirikokemuksille annettuja merkityksiä leirin käyneiden kertomusten kautta.

5 TUTKIELMAN TOTEUTUS

5.1 Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymys

Tutkielmassani tarkastelen protuleirejä ohjaustoimintana. Vehviläisen (2014, 212) mukaan yksi näkökulma ohjausprosessien tarkasteluun on arvioida ohjattavien toimijuudessa havaittavaa muutosta, mikä on myös tutkielmani tavoite. Lähestyn protuleirikokemuksia narratiivisesta viitekehuksesta, jonka mukaan tarkastelemalla yksilön kertomuksia voidaan pyrkiä ymmärtämään heidän kokemuksiaan (Erkkilä 2008, 201). Tutkielmassani tavoitteeni on kuvata, millaisia kokemuksia protuleireistä kerrotaan, millaisia merkityksiä kokemuksiin liitetään ja mitä nämä merkitsevät leirin käyneiden toimijuudelle heidän kertomustensa perusteella. Tutkielmani tutkimuskysymykseksi muodostui:

Millainen merkitys protuleirikokemuksilla ja niihin liitetyillä merkityksillä on leirin käyneiden toimijuudelle heidän kertomustensa perusteella?

5.2 Tutkielman aineisto

Muodostin tutkielman aineiston käyttämällä tarkoituksellista valintaa, jolloin haastateltavat valitaan tiettyjen kriteerien perusteella (ks. Goodson & Sikes 2001, 24–25). Tutkielmani aineistoksi valitsin haastateltavia, jotka ovat käyneet protuleirin 15-vuotiaana ja ainakin yli vuosi sitten. Valitsin nämä kriteerit, koska protuleirejä järjestetään pääasiassa 15-vuotiaille

nuorille ja koska toimijuuden muutos voi ilmetä yksilölle itselleenkin vasta viiveellä (Prometheus-leirin tuki ry 2007b, Vehviläinen 2015, 209).

Keräsin tutkielmani aineiston syksyllä 2017. Haastattelukutsu julkaistiin Prometheus-leirin tuki ry:n Facebook-sivulla ja Pohjois-Karjalan paikallisprotun Facebook-ryhmässä. Lisäksi kysyin muutamilta leirin käyneiltä tuttuiltani halukkuutta osallistua haastatteluun ja haastatelin heistä kahta. Pyrin muodostamaan mahdollisimman heterogeenisen haastateltavien joukon, joten valikoin aineistoon sekä protutoiminnassa jatkaneita että jatkamattomia henkilöitä eri puolilta Suomea. Protutoiminnassa jatkamisella tarkoitan leiritoiminnassa jatkamista esimerkiksi apuohjaajana. Kaiken kaikkiaan haastateltavaksi halukkaita ilmoittautui yli 30 henkilöä. Suuri kiinnostus haastatteluun osallistumiseen viestii siitä, että protuleirikokemus on koettu merkitykselliseksi omassa elämässä ja siitä halutaan kertoa.

Narratiivisissa haastattelututkimuksissa haastateltavia on yleensä vähemmän kuin teema-haastattelussa, sillä haastattelut ovat kestoltaan pidempiä sekä kertomisen tasoltaan intensiivisempiä (Saastamoinen 1999, 181). Haastatteluita toteutettiin kaiken kaikkiaan yhdeksän, joista yksi jouduttiin jättämään pois aineistosta, koska haastattelun tallennus ei teknisistä syistä onnistunut. Tutkielman lopullinen aineisto koostuu siten kahdeksasta haastateltavan kertomuksesta. Haastateltavista kaksi on ollut miehiä ja kuusi naisia. Yksi haastateltavista on käynyt leirinsä vuonna 2000, neljä vuosina 2004-2007 ja kolme vuosina 2012-2016. Haastateltavista neljä on jatkanut protu-toiminnassa ja neljä ei ollut jatkanut.

5.3 Elämäkerrallis-narratiivinen haastattelu

Narratiivisissa haastatteluissa tavoitellaan tutkimusaineistoksi kertomuksia (Hyvärinen, ym. 2005, 189). Narratiivisesta haastattelusta on olemassa monta eri variaatiota ja näitä voidaan luokitella tutkimuksen aihepiiriin, haastattelutekniikan, kysymysten määrän ja vuorovaikutuksen tyylin perusteella (Hyvärinen, ym. 2005, 192). Tutkielmassani olen soveltanut saksalaisen Fritz Schützen luomaa ja Gabriele Rosenthalin sekä Tom Wengrafen edelleen kehittämää kolmivaiheisen elämäkerrallis-narratiivisen haastattelun mallia (Narrative biographical interview). Valitsin tämän haastattelumetodin, sillä tutkielmani kiinnostuksen kohteena on yksilön elämäkokemusten merkityksellistyminen. Toinen syy Schützen mallin valintaan olikin pyrkimys minimoida haastattelijan vaikutus kerrontaan, jotta kertomus olisi mahdollisimman aito (Hyvärinen, ym. 2005, 198). Hännisen (1999, 31) mukaan haastattelussa tulee huomioida, että sosiaalinen kerrontatilanne suodattaa ja muokkaa sitä prosessia, jossa yksilön tarina muodostetaan toisille viestityksi kertomukseksi. Kerrontatilanne ei

ole siten vain valmiin tarinan ilmaisua vaan tarinaa rakennetaan aina kerrontatilanteesta käsin. Tällöin kerrontatilanteen tulisi mahdollistaa, että haastateltava kertoisi kertomuksensa mahdollisimman samalla tavalla haastattelijalle kuin hän kertoisi sen itselleen. (emt., 31.)

Sovimme haastateltavaksi ilmoittautuneiden kanssa sähköpostitse haastattelun ajankohdan sekä toteutammeko haastattelun etäyhteyden kautta vai kasvotusten. Jotta haastateltavat tietäisivät, mitä heiltä odotetaan haastattelussa, kerroin ettei minulla ollut valmiita kysymyksiä haastattelua varten, vaan he saisivat itse kertoa vapaasti omasta leirikokemuksestaan ja sen merkityksestä heidän elämälleen. Huomioin, että kulttuuriset konventiot saattavat muokata yksilön kertomuksia oletetusti hyväksytyjen mallien mukaisiksi (Hänninen 1999, 55). Tästä syystä painotin olevani kiinnostunut juuri heidän omasta tarinastaan. Lisäksi kannustin heitä palauttamaan leirikokemusta mieliinsä ennen haastattelua. Pyysin heitä varaamaan haastatteluun aikaa noin yhdestä kahteen tuntiin ja haastattelut kestivät keskimäärin noin tunnin. Haastattelut toteutettiin sekä kasvokkain kahviloissa tai haastateltavien kotona, ja osa haastatteluista toteutettiin Skypen välityksellä. Haastattelun toteutustavalla ei ollut kokemukseni mukaan vaikutusta haastattelutilanteen tunnelmaan.

Elämäkerrallis-narratiivisessa haastattelussa on kolme osaa. Ensimmäisessä osassa haastateltava kertoo keskeytyksettä kertomuksensa, jonka jälkeen toisessa vaiheessa haastattelija pyrkii syventämään jo ensimmäisessä vaiheessa esiin nostettuja teemoja. Kolmannessa vaiheessa haastateltava voi esittää muita tutkimuksen kannalta mielenkiintoisia kysymyksiä. Haastattelijan rooli suurenee siten haastattelun jokaisessa vaiheessa. (Hyvärinen, ym. 2005, 195-197.)

Haastattelut aloitettiin yhdellä avainkysymyksellä, jonka avulla haastateltavaa pyydettiin kertomaan protuleirikokemuksistaan (Hyvärinen, ym. 2005, 195). Paananen (2008, 25) on pohtinut, kuinka avoin haastattelun ensimmäisen kysymyksen tulisi olla, sillä mitä johdattelevampi avauskysymys on, sitä syvempää tietoa se voi tuottaa, mutta samalla se todennäköisesti kaventaa haastateltavan näkökulmaa. Myös Saastamoinen (1999, 178) on esittänyt, että haastattelun avainkysymyksen tulisi olla riittävän avoin, jotta se ei rajoita kertomusta, mutta kuitenkin sellainen, ettei kertominen karkaa tutkimuksen aiheen ulottumattomiin. Näiden perusteella pyrin muotoilemaan haastattelujen avainkysymyksen siten, että haastateltava saisi itse päättää, mistä hän aloittaa kertomuksensa ja mistä asioista hän muodostaa kertomuksensa (Hyvärinen, ym. 2005, 195). Yksi haastateltava pyysi tarkentamaan kysymystä, mutta tästä huolimatta toistin vain Hyvärisen ja Löyttyniemen (2005, 195) ohjeiden mukaisesti alkuperäisen kysymyksen, jotta en ohjaisi kertomuksen näkökulmaa tai

sisältöä. Haastattelut aloittavaksi avainkysymykseksi muodostin: *Jos tarkastelet elämäsi ikään kuin tarinana, niin millainen merkitys protuleirin käymisellä on ollut sinulle ja sinun elämällesi?* Avainkysymys mahdollisti vapaan kerronnan ja näkökulman valinnan, mutta si- toi kertomisen protuleirikokemusten merkityksellistymiseen elämäkulussa.

Haastattelujen ensimmäisessä osassa annoin haastateltavan kertoa kertomuksensa mah- dollisimman vapaasti. Haastateltavat saivat itse määritellä, miten ja mitä kertovat sekä mi- ten kertomus alkaa, miten se etenee ja miten se loppuu. Haastattelut perustuvatkin oletuk- seen, jonka mukaan haastateltavat valikoivat itse kertomukseensa juonen kannalta merki- tykselliset tapahtumat, jotta kertomuksesta tulisi ymmärrettävä (Saastamoinen 1999, 179). Jotta haastateltavat uskaltaisivat kertoa kertomuksena omalla äänellään, pyrin haastattelu- tilanteessa muodostaman luottamuksellisen, intiimin ja tasa-arvoisen ilmapiirin, jossa roolini oli olla aktiivinen, rohkaiseva kuuntelija (ks. Hyvärinen, ym. 2005; 195, 197; Hänninen, 1999, 137).

Haastattelun toisessa vaiheessa pyrin täydentämään ja syventämään jo kerrottua sekä sel- ventämään epäselviksi jääneitä kohtia. Haastattelun kolmannessa vaiheessa esitin tutki- muksen kannalta esiin nousemattomia teemoja ja kysymyksiä. (vrt. Hyvärinen, ym. 2005, 197.) Kolmannessa vaiheessa pyysin tarvittaessa haastateltavia kertomaan ajasta ennen leiriä ja oliko leirillä jotain yllättävää. Huomasin, että kertomiseen tähtäävien kysymysten muodostaminen oli yllättävän haasteellista, sillä jotkin esittämäni kysymykset, kuten mikä leirikokemuksessa on ollut kaikkein merkittävintä ja kuinka tärkeä kokemus on sinulle tänä päivänä, eivät olleetkaan kertomiseen vaan tulkintaan ja arviointeihin tähtääviä kysymyksiä. Tästä huolimatta ne herättivät haastateltavia kertomaan enemmän kuin kysymys vaati. Toiseksi haastattelumallin haasteeksi on sanottu, että haastattelijan on vaikea pysyä hiljaa tai aktiivisen kuuntelijan roolissa (Hyvärinen, ym. 2005, 197). Katson onnistuneeni näissä kuitenkin hyvin.

5.4 Narratiivien ja narratiivinen analyysi

Narratiivisessa analyysissä ei ole olemassa yhtä vakiintunutta mallia, vaan analyysitapa rakentuu tutkijan käytössä olevien analyttisten työkalujen varaan, joita hän soveltaa tutkimuskysymyksiin perustuen aineistoonsa (Hvyärinen 2010, 90). Tutkielmassani olen soveltanut narratiivisen analyysin yhden avainhahmon, Donald Polkinghornen (1995), narratiivien analyysia (analysis of narratives) ja narratiivista analyysia (narrative analysis)

Narratiivien analyysin avulla kertomuksia pyritään luokittelemaan erilaisten teemojen, tyyppien ja kategorioiden perusteella. Sen sijaan narratiivisessa analyysissä tavoite on muodostaa uusi tarina, jossa tapahtumat liitetään toisiinsa juonellistetun merkityksen perusteella. Tiivistetysti narratiivien analyysi etenee tarinoista yleisempiin elementteihin, kun taas narratiivinen analyysi muodostaa tarinoiden elementeistä niitä juonellistavan merkityksen perusteella uuden tarinan. (Polkinghorne 1995, 12.) Narratiivinen analyysi sisältää ajatuksen, etteivät tarinoissa kerrotut tapahtumat ole toisistaan irrallisia, vaan ne linkittyvät toisiinsa juonen perusteella. Tästä syystä juonen taustalla vaikuttava merkitys on analysoitavissa tarinoista. (Paananen 2008, 26, 28.)

Tutkielmani analyysia on ohjannut taustaoletus, jonka mukaan kertomusten ymmärtäminen vaatii kertojan näkökulman huomioimista ja pyrkimystä ymmärtää asioita hänen kokemushorisonttinsa ja elämäkerrallisen kontekstinsa kautta. Analyysissäni olen Hännisen (1999, 33) tapaan kiinnittänyt huomiota vain tietoisesti kerrottuun sisältöön, enkä kerronnan tapaan ja ilmaisutapoihin, jotka voisivat viestiä tahattomasti joitain merkityksiä. Haastattelusta neljä oli jatkanut protutoiminnassa, joten jouduin tutkielman laajuuden rajaamisen nimissä jättämään analyysini ulkopuolelle sellaiset puheenvuorot, joissa viitattiin suoraan protuaktiivina toimimisen merkityksiin.

Litteroin haastattelut viimeistään seuraavan vuorokauden aikana haastattelusta. Litteroinnin aikana aloitin myös aineistoon tutustumisen, jonka jälkeen silmäilin litteroinnit pariin kertaan läpi, jotta aineisto tulisi tutuksi. Analyysiprosessissa olen pyrkinyt dialogiin aineiston kanssa ja koetellut tulkintojani vaihe vaiheelta suhteessa alkuperäiseen aineistoon. Seuraavaksi kuvaan yksityiskohtaisemmin analyysiprosessini vaiheet.

5.4.1 Narratiivien analyysi

Polkinghornen (1995, 12-13) mukaan narratiivien analyysin tavoite on luokitella tarinoita erilaisten niitä yhdistävien tai erottavien teemojen, tyyppien ja kategorioiden perusteella. Aloitin analyysin tarkastelemalla jokaista kertomusta yksitellen. Koska kaikki kertomukset eivät edenneet kronologisesti, järjestin ne ajallisesti kolmeen vaiheeseen: aikaan ennen protuleiriä, protuleiriin ja leirin jälkeen. Ensimmäiseksi pyrin selvittämään, mistä asioista kertomuksissa kerrotaan. Merkitsin eri väreillä, kerrotaanko kertomuksessa leiriä edeltävästä elämäntilanteesta, kokemuksesta leirillä vai kokemuksen tulkitusta merkityksestä. Näin muodostin ensimmäisen aineistolähtöisen luokitteluni.

Seuraavaksi aloin teemoitella haastateltavien kertomuksissa kerrottuja asioita keskenään. Teemoittelulla tarkoitetaan prosessia, josta aineistosta pyritään pelkistämällä tavoittamaan aineistossa olevien merkityksenantojen ytimet ja siten tutkimusongelman kannalta oleelliset asiat (Moilanen & Räihä 2015, 61). Tällä perusteella muodostin omat kategoriansa leirikokemuksiin ja niiden merkityksiin liittyville tekijöille. Protuleirikokemukset sijoittuivat tässä vaiheessa kolmeen laajempaan teemaan: *itsereflektioon, dialogisuuteen toimintaperiaatteena ja sosiaaliseen ympäristöön*. Protuleirin merkitykset muodostivat puolestaan viisi teemaa, joita olivat 1. *dialogisuuden vahvistuminen* 2. *sisäisen esteen helpontuminen ja itsenäistyminen*, 3. *sosiaalisen ympäristön muutos* 4. *yhdistykseen mukaan meno* sekä 5. *neutraali*. Seuraavaksi esitän esimerkin narratiivien analyysistä kahden taulukon avulla. Ensimmäisessä taulukossa (TAULUKKO 1) on esimerkki protuleirikokemusten analyysistä ja seuraavassa taulukossa (TAULUKKO 2) analyysiesimerkki protuleirikokemusten merkitysten analyysistä.

TAULUKKO 1. Dialogisuus toimintaperiaatteena -analyysiesimerkki

YLÄTEEMA	ALATEEMA	HAASTATELTAVIEN SITAATIT
Dialogisuus toiminta-periaatteena	Asioita käsitellään monipuolisesti, avoimesti ja niitä pyritään ymmärtämään	<p><i>H4: Että asioissa on sekä mustaa että valkoista.</i></p> <p><i>H1: Mut noi asiat oli sitten ollut sellaisia, mistä oli aiemmin lukenut niin ku vaan netistä tai puhunut joidenki kavereiden kaa tai jossain terveystiedon tunnilla oli nopeasti käyty jotain läpi. Mutta terveystiedonkin tunnilla niitä asioita käydään niin biologisesti läpi ettei niitä käydä silleen tunteitten merkityksellä.</i></p> <p><i>H4: Ja se kuitenkin kasvattaa ymmärrystä. Että se ei ole sellanen, että meillä on tällänen freak-show.</i></p>
	Toisten näkemysten kunnioitus.	<i>H2 :Oli sellanen paneeli, mihin tuli eri katsomuksista vieraita kertomaan omista katsomuksistaan ja heidät otettiin sinne vastaan tosi mielenkiinnolla. He tuli kertoon sinne omista katsomuksistaan. Ei niin ku kääntymään vaan kertomaan, että mulla on tällänen. ja toisella on toisenlainen. Ja sitten mentiin sen jälkeen yhdessä kaikki syömään.</i>
	Ollaan kiinnostuttu kaikkien näkemyksistä	<i>H8: Se että ku ihmisiä oikeesti kiinnosti se mitä mulla on sanottavana. Nii kerrankin mun omanikäisiä kiinnosti kuulla mitä mä sanon.</i>
	Turvallinen ympäristö pohtia ja kysyä	<p><i>H7: Se että oli turvallinen tila, mistä voi puhua mistä vaan. Ja niitten toiste mielipiteitä ei osaa pelätä oikeestaan, ku kaikki on siin jutussa mukana.</i></p> <p><i>H4: -- että rakennetaan se tila, jossa sä saat kysyä ja sä et tavallaan nolaa itseäsi.</i></p>
	Dialogin periaatteen vastaisesti toimiminen	<i>H9: Mutta aina ei ehkä toimita niiden periaatteiden mukaan, miten väitetään toimivansa.</i>

TAULUKKO 2. Dialogisuuden vahvistuminen -analyysiesimerkki

YLÄTEEMA	ALATEEMA	HAASTATELTAVIEN SITAATIT
Dialogisuuden vahvistuminen	Erilaisuuden hyväksyminen	<i>H1: no varmaan just se ehkä niin kun erilaisuuden hyväksyminen. Se nyt on varmaan aika perus, mutta just se että vaikka me kaikki ollaan ehkä erilaisia persoonia niin se ei tarkoita, että kukaan meistä ois yhtään huonompi.</i>
	Malli, miten keskustellaan, vaikka olisi erilaiset mielipiteet	<i>H5: Että sieltä sai sen mallin sille, että on mahdollisuus käydä tällästä keskustelua mitä erilaisemmista aiheista sellasessa ympäristössä, missä pystytään kunnioittamaan toisen mielipidettä ja pystytään vastaanottamaan uusia näkökulmia niihin aiheisiin.</i>
	Mustavalkoisuuden murtuminen	<i>H2: sellasista niin mustavalkoisista ympyröistä tulevalle ihmiselle sellanen ai että tälleenkin voi vaan olla rinnakkain ja et voi olla sellasia sävyeroja, mutta toi ajattelee musta tosi kummallisia juttuja mutta mun ei tarvi sanoo sitä ääneen. me voidaan ihan hyvin tulla tässä toimeen. niin se oli tosi uus juttu ja jotenki sellasen mustavalkoisuuden murtuminen.</i>
	Toisten näkemysten huomioiminen	<i>H7: Että alko miettii sitä porukoittenki kantaa enemmän asioihin</i>

5.4.2 Narratiivinen analyysi

Narratiivisen analyysin tarkoitus on rakentaa aineiston elementeistä uusi, juonellistettu tarina, eli selitys tai kuvaus siitä, miten tarinan tapahtumat ovat johtaneet loppuratkaisuun. (Polkinghorne 1995, 15-16). Juonellistamisessa on kyse sen tarkastelusta, miten tarinan lopputilanne suhteutuu alkutilanteeseen tai tarinassa merkityksellisenä näyttäytyvään asiutilaan sekä millaiset tapahtumat ja henkilöt liittyvät tarinan kulkuun (Hänninen 1999, 176). Tarkasteluni perusteella seitsemän aineistoni kertomusta noudatti kasvutarinan mallia, jossa juonta vei eteenpäin jatkuva yksilönkehitys ja joissa tapahtumat nähdään kasvuprosessin osina (Hänninen 1999, 50).

Aineistostani yksi haastattelukertomus, jossa leirin merkitys nähtiin neutraaliksi, ei noudattanut kasvutarinan mallia. Siinä kerrottiin puolestaan pettymyksestä, joka johtui dialogisuuden ontumisesta, mutta toisaalta välien korjaantumisesta ystävän kanssa. Leirin merkitystä ei kuitenkaan nähty kovin merkitykselliseksi oman kasvun kannalta. Haastateltavan kertomus valottaa dialogisuuden periaatteiden noudattamisen merkityksellisyyttä ja sitä, että dialogisuus ja sosiaalinen ympäristö ovat toiminnan tulosta. Valitsin esittää tämän kokonaan omana kertomuksenaan, sillä siinä toimijuuden muutos hahmottuu vain tilannesidonnaisesti ja leirikokemuksen merkitys nähdään neutraaliksi. Täten en voinut yhdistää kertomusta muiden kertomusten kanssa, sillä uudesta tarinasta ei olisi tullut sisäisesti looginen.

Hyödynsin narratiivisessa analyysissä aiemmin narratiivien analyysin avulla muodostamiani luokitteluja. Olin muodostanut viisi teemaa protuleirin merkityksestä, joista neljästä (dialogisuuden vahvistuminen, sisäisen esteen helpontuminen ja itsenäistyminen, sosiaalisen ympäristön muutos ja yhdistykseen mukaan meno) muodostin tarinalliset loppuratkaisut. Loppuratkaisujen muodostamisen jälkeen aloin muodostamaa niihin johtavia tapahtumakulkuja. Tässä vaiheessa pyrin selvittämään, mitkä aineistossani kerrotuista kokemuksista ja alkutilanteista edelsivät loppuratkaisuja. Siten aloin muodostaa uusia tarinoita ikään kuin takaperin.

Analyysini mukaan kertomuksissa esitettiin merkityksellisiksi sellaiset kokemukset, jotka eivät sopineet yhteen arkiympäristön kokemusten kanssa, ja jotka olivat niihin nähden jotenkin poikkeuksellisia. Kun olin saanut yhdistettyä toisiinsa alkutilanteet, leirikokemukset ja niihin liittyvät merkitykset, palasin takaisin alkuperäisiin litteroituihin kertomuksiin ja tarkastelin saamiani tulkintoja niiden valossa. Tässä vaiheessa kysyin, vastasivatko uudet tarinatni alkuperäisten haastatteluissa kerrottujen kertomusten kulkua.

Analyysin viimeisessä vaiheessa aloin tarkastella muodostamiani tarinoita toimijuuden teorioiden valossa. Tarkastelin, ovatko kerrotut kokemukset toimijuutta vahvistavia. Lisäksi pyrin analysoimaan kokemuksille annettujen merkitysten ja tarinoiden kokonaisuuden perusteella, voidaanko kertomuksissa nähdä toimijuuden muutosta. Tämän jälkeen palasin vielä kerran alkuperäisiin litterointiaineistoihin arvioidakseni, olinko niiden perusteella samaa mieltä toimijuuden muutoksesta tekemistäni tulkinnoista. Lopuksi yhdistin muodostamani tarinat yhdeksi kertomukseksi, joka heijastaa kolmella tavalla toimijuuden muutosta, joita ovat 1. *toimijuuden pohjan vahvistuminen*, 2. *itsenäistyminen ja* 3. *toimijuutta tukevien verkostojen muutos ja osallisuus protutoiminnasta*. Päädyin yhdistämään tarinat ja muodostamaan niistä yhden kertomuksen, koska se parantaa haastateltavien anonyymiteetin säily-

mistä, vaikka tekeekin tarinasta keinotekoisen (Hänninen 1999, 33). Toinen syy yhden kertomuksen muodostamiseen oli se, että toimijuuden muutokseen johtavat tapahtumat ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa.

5.5 Tutkielman eettisyys

Tutkielmassani olen pyrkinyt noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä ja eettisiä periaatteita, kuten yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta sekä rehellisyyttä. Tutkielmani teossa olen noudattanut Tutkimuseettinen neuvottelukunnan (TENK) ohjeita tutkimuksen tekemisestä. Tutkimuksen teon etiikkaan sisältyvät muun muassa tutkittavien yksityisyyteen ja tietosuojaan kuuluvat kysymykset sekä tutkimusaineiston keruuseen, käsittelyyn ja raportointiin liittyvät kysymykset. Tutkimuseettisten periaatteiden mukaan tutkimusaineisto tulee suojata ja säilyttää luottamuksellisesti eikä sitä saa luovuttaa kolmansien osapuolten käyttöön. Lisäksi aineisto tulee hävittää asianmukaisesti. (TENK 2017.) Tutkielmassani ei ole kerätty tutkimukseen osallistuvien tunnistetietoja. Haastateltavien anonymiteetin turvaamiseksi heidän sitaattinsa on esitetty koodein H1-H8 eikä heidän sukupuoltaan tai leirin käymisen ajankohdasta ole yhdistetty sitaatteihin.

Tutkimusta tehdessä tutkittavia tulee kohdella arvostavasti ja kunnioittavasti sekä kohtaamistilanteissa että raportissa (TENK 2017). Ennen varsinaisen haastattelun aloittamista esittelin itseni ja informoin haastateltavia asianmukaisesti sekä tutkielmasta että tutkielmaprosessista. Haastattelututkimuksissa riittäväksi informoinniksi voidaan katsoa, että haastateltaville kerrotaan tutkimuksen aihe, mitä tutkimukseen osallistuminen tarkoittaa käytännössä ja kuinka kauan tutkimukseen osallistuminen vie haastateltavan aikaa. Lisäksi haastateltavia olisi hyvä informoida aineiston käyttötarkoituksesta, säilytyksestä ja jatkokäytöstä. (emt., 2017.) Pyysin erikseen luvan nauhoittaa haastattelut ja tehdä muistiinpanoja haastattelun aikana. Lupasin tuhota alkuperäiset haastattelutiedostot litteroinnin jälkeen, minkä lisäksi kerroin haastateltaville, että heidän anonymiteettinsä pyritään turvaamaan ja ettei tutkielman aineistoa anneta kolmansien osapuolten käsiin. Lisäksi muistutin, että mikäli heillä heräisi kysyttävää haastattelun jälkeen he voivat ottaa minuun yhteyttä.

Tutkimusta tehdessä tulee välttää tutkittaville aiheutuvaa haittaa (TENK 2017). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2017) mukaan tutkittavat määrittelevät itse yksityisyytensä rajat jättämällä kertomatta asiat, jotka ovat esimerkiksi liian arkaluontoisia. Tämä ei ole kuitenkaan Hännisen (2015, 181) mukaan näin ongelmattonta. Hänen mukaansa, vaikka haastateltavia informoitaisiin haastattelun luonteesta ja tarkoituksesta, kertomuksen kertominen

voi viedä haastateltavan mennessään. Tällöin haastateltava voi kertoa haastattelussa ikään kuin vahingossa sellaisiakin asioita, joita ei ennen haastattelua ole kertonut muille (emt., 181).

Haastatteluissa kunnioitin haastateltavien vapautta rajata kertomuksensa itselleen mielekkäällä tavalla. Yhden haastateltavan elämäntilanteeseen ennen leiriä liittyy rankempia kokemuksia. Ennen haastattelun alkua haastateltava kertoi kokemuksistaan ja vakuutti, että oli käsitellyt asian elämässään jo aiemmin. Hän kertoi tahtovansa tuoda myös aiemmat kokemuksensa esille haastattelussa, sillä ne vaikuttivat hänen kokemuksiinsa leirillä. Vaikka haastateltava kertoi, ettei häntä haittaisi kokemuksen nimeäminen, olen raportissani viitanut tähän mahdollisimman ympäröivästi ”hyvinvoinnille haitallisena ihmissuhteena”.

Hännisen (2015, 181) mukaan kertomukset ovat merkityksellinen osa haastateltavan minuutta ja ovat siksi sellaisenaan erittäin arvokkaita, mutta myös haavoittuvia. Tällöin narratiivisessa tutkimuksessa kyseenalaiseksi muodostuvat tutkijan kertomuksesta muodostamat tulkinnat ja se etteivät ne haavoita kertomuksen alkuperäistä omistajaa, eli kertojaa itseään (emt., 181). Tästä syystä tutkijan eettiseksi velvollisuudeksi voidaan katsoa, että hänen tulee pyrkiä muodostamaan tulkintansa siten, että tarinan alkuperäinen kertoja tunnistaa sen vielä omakseen (Hänninen 1999, 32). Tutkielmassani olen kunnioittanut haastateltavia ja heidän kertomuksiaan ja pyrkinyt analyysissäni sekä dialogisuuteen että avoimuuteen, jotka ovat narratiivisen tutkimuksen peruseräitä (emt., 34).

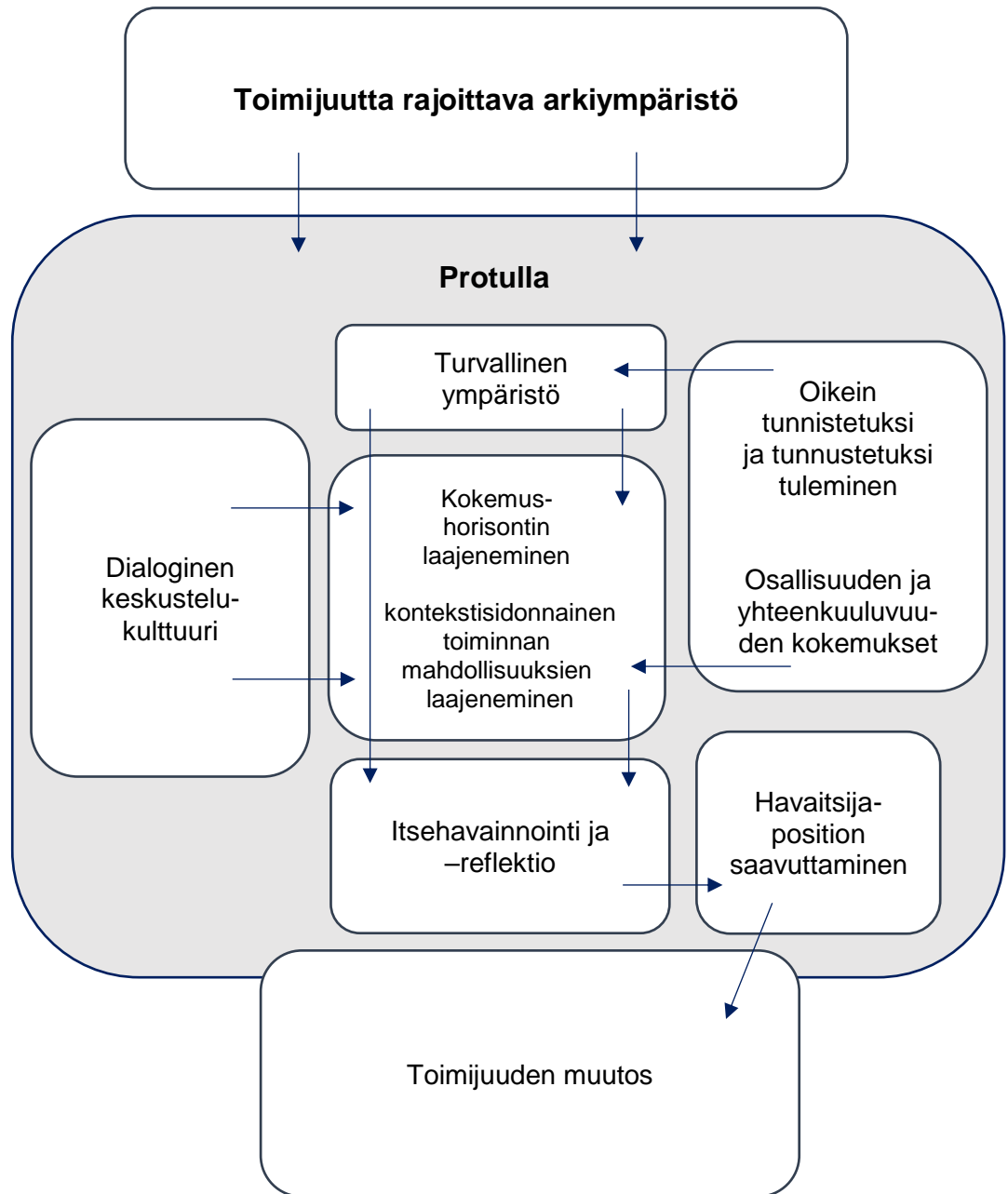
Tutkielmassani olen tarkastellut, kuvataanko haastateltavien kertomuksissa toimijuuden muutosta. Jotten olisi suunnannut haastateltavien kertomusten näkökulmaa ja jotta kertomukset kerrottaisiin mahdollisimman aitona, en kysynyt haastateltavilta heidän omaa tulkintaansa mahdollisesta toimijuuden muutoksesta. Saastamoisen (1999, 179) mukaan omaelämäkerralliset haastattelut perustuvat ajatukseen, että haastateltavat muodostavat kertomuksensa tarinoidensa juonen kannalta oleelliseksi kokemiensa tapahtumien mukaan. Täten kertomuksista on voinut tarkastella, kuvataanko niissä toimijuuden muutosta. Samaa aikaa tutkielmassani kuvatut toimijuuden muutoksen tavat eivät ole siten haastateltavien omaa tulkintaa toimijuutensa muutoksesta vaan toimijuuden ja sen vahvistumisen teoreettisiin jäsenyyksiin perustuvan analyysini tuloksia. Lisäksi tutkielmani ei vain perustu protuleireistä kerrottuihin kertomuksiin, vaan myös muovaa osaltaan laajempaa kulttuurista protuleirikertomusten joukkoa. Tutkielmani ei pyri kertomaan objektiivisia totuuksia protuleirien vaikutuksista, vaan tulkintoja subjektiivisten leirikokemusten merkityksistä.

6 PROTULEIRIKERTOMUKSET

Tutkielmassani olen tarkastellut, millainen merkitys protuleiristä kerrotuilla kokemuksilla ja niihin liitetyillä merkityksillä on ollut leirin käyneiden toimijuudelle heidän kertomustensa perusteella. Esitän tutkielmani tulokset kahden kertomuksen avulla. Olen upottanut haastatteluvien sitaattit kertomuksiin koodein H1-H8.

Ensimmäinen kertomus on seitsemän haastattelun perusteella muodostettu synteesi, joka kuvaa protuleirikokemukset kasvutarinana. Kertomus muodostuu kolmesta osasta. Ensimmäisessä osassa kuvaan elämäntilannetta ennen leiriä, toisessa luvussa protuleiristä kerrottuja kokemuksia ja kolmannessa, millaisia merkityksiä kokemuksille on annettu ja miten nämä ovat muovanneen toimijuutta. Osa kertomuksen elementeistä on ollut useamman haastateltavan kertomuksessa ja osa niistä on esiintynyt aineistossa vain kerran. Kertomus kuvastaa toimijuuden muutosta kolmella tavalla, joita ovat toimijuuden pohjan vahvistuminen, itsenäistyminen sekä toimijuutta tukevien verkostojen muutos ja osallisuus prototoiminnasta. Olen kuvannut tämän kertomuksen juonen rungon seuraavan sivun kuviossa (KUVIO 1).

Toinen kertomus valottaa puolestaan sitä, miten dialogisuudessa voidaan mennä myös viikaan. Kertomuksessa toimijuuden muutos on nähtävissä kontekstisidonnaisesti ja leirin merkitys omalle itselle neutraaliksi.

KUVIO 1. Kasvukertomuksen juonen kulku

6.1 Aika ennen protuleiriä

Arkiympäritössä toimijuutta ovat rajoittaneet sekä makro-, meso- että mikrotason tekijät. Esimerkiksi kulttuurilliset oletukset sukupuolieroista sekä vertaisverkoston valtajärjestelmä ja normisto ovat määrittäneet tulkintakehystä, jonka läpi omia mahdollisuuksia on tarkasteltu. Lisäksi aiemmat kokemukset väärin tunnistetuksi ja tunnustetuksi tulemisesta olivat muodostaneet väärin tunnistetuksi tulemisen pelon. Pelko rajoitti sosiaalisen vuorovaikutuksen tapoja, sillä odotukset vuorovaikutuksesta olivat pääasiassa negatiivisia eikä minän ja muiden suhdetta nähty tasa-arvoisena. Uusiin paikkoihin meneminen ja uusiin ihmisiin tutustuminen koettiin myös haasteelliseksi. Omasta itsestä ei saatu positiivista palautetta myöskään aikuisilta, ja opettajien koettiin olleen kiinnostuneita itsestä vain viran puolesta. Lisäksi oman toiminnan mahdollisuuksia rajoitti hyvinvoinnille haitallinen ihmissuhde. Ja vaikka tähän arkiympäristön rooliin ei ole oltu tyytyväisiä, ei ympäristön normeja ole vastustettu, vaan niihin sopeuduttiin.

H2: Varsinkin meidän yläkoulussa oli hyvin sellasta lokeroitua se, mitä voi itestään antaa tai kenen kanssa voi liikkua tai minkälaisia tyyppisiä kukakin on. Että vähän sellanen leima otsassa meiningillä.

H4: Et mulla oli sitä ennen niin ku vaikeaa samaistua omanikäisiin ja löytää omaa paikkaa siitä lähipiirissä olevista nuorten yhteistöstä niin ku koulusta ja muualta.

H8: No ehkä se, että niin ku ennen sitä leiriä mä olin ajatellut, että jos ihmiset lähtökohtaisesti ajattelee, että mä oon ihan tyhmä, niin ihan turha lähestyä niitä ja olla sosiaalinen.

Arkiympäristöstä puuttuivat mahdollisuudet dialogisuudelle. Sen sijaan arkiympäristössä vallitsivat sekä mustavalkoinen ajattelu että kilpaileva keskustelukulttuuri, joka perustui väitelylle ja oikeassa olemisen todistamiselle. Tyrmätyksi tulemisen pelko rajoitti omaa osallistumista yhteiseen keskusteluun. Myöskään aremmiksi koetuista asioista, kuten homoseksuaalisuudesta, ei voitu puhua avoimesti ystävienkään kanssa. Yritys osallistua nuorille suunnattuun vaikuttamistoimintaan koettiin vaikuttamismahdollisuuksien näennäisyyden vuoksi turhauttavaksi. Elämäkatsomustiedon opetuksessa oltiin puolestaan keskittyty käsitteiden opiskelemiseen eikä omien merkityksenantojen tutkimiseen.

H5: Mä olin aina ollut kiinnostunut filosofisesta pohdiskelusta ja syvällisistä keskusteluista. Tai ainakin omasta mielestä ne keskustelunaiheet oli silloin tosi syvällisiä. Mutta sitä keskustelua käytiin silloin esimerkiksi kavereiden kanssa, siten, että se lähti siitä, että ollaan oikeassa. ja jos toinen oli eri mieltä, niin siitä

tuli sitten sellasta väittelyä, jossa yritti todistaa, että itse on enemmän oikeassa kun toinen.

H2: Ennen leiriä meillä oli kotikunnassakin semmonen paikka missä nuoret pääsivät suunnittelemaan ja heidän ääntään kuultiin muka. Koin sen aika turhauttavana silloin. Se oli aika sellanen näennäinen.

6.2 Kokemukset leirillä

Protuleirin alku oli uusi sosiaalinen tilanne ja ympäristö. Leirillä mahdollistuikin sosiaalinen vuorovaikutus muiden kanssa ilman aiempien vuorovaikutusasetelmien ja -roolien painolastia. Leirin alussa pystyttiin itse vaikuttamaan omasta itsestä muille annettavaan mielikuvaan. Täten leirin alku oli ikään kuin uusi mahdollisuus aloittaa alusta itsensä kanssa, mitä Kokkonen (2016, 160) kutsuu puhtaan pöydän tilanteeksi. Vaikka leirille tulikin samasta koulusta pari tuttua, mahdollistui leirin alussa puhtaan pöydän tilanteen kokeminen. Lisäksi puhtaan pöydän tilanteella nähtiin olevan vaikutusta siihen, että uusi toimintakulttuuri ja -tavat voitiin vastaanottaa helpommin.

H5: No siis mä muistan et se oli todella vapauttavaa et siellä leirillä pääsi ikään kuin irti niistä vakiintuneista tavoista olla porukassa ja sai tavallaan olla eri ihminen -- et se leiri oli ainakin mulle tavallaan sellanen uus mahdollisuus olla joku muu kun se, joka olin niin ku normaalissa elämässä. ja se oli ehkä iso syy siihen, miksi ne uudet tai sen uuden keskustelukulttuuriin pysty ottamaan sillä tavalla vastaan. Että siinä ei ollut sellasia valmiiksi totuttuja tapoja tehdä asioita.

6.2.1 Sosiaalinen ympäristö

Leirillä vallitsi erilainen toimintakulttuuri kuin arkiympäristössä. Leirille tullessa oma itse koettiin tervetulleeksi ryhmään. Leirillä vallitsi luottamuksellinen, tasa-arvoinen ja toisia kunnioittava ilmapiiri. Lisäksi merkitykselliseksi koettiin, että ryhmässä sekä oma itse että kaikki muut tulivat hyväksytyksi juuri sellaisena kuin olivat. Siten leirillä pystyi olemaan vapaasti se, joka oikeasti koki olevansa. Nämä käytännöt loivat leirille turvallisen ympäristön, jossa ei tarvinnut pelätä muita ihmisiä tai tuomitusta tulemista.

H8: Sit tavallaan oli hämmentävää tajuta se, että kaikki ihmiset ei automaattisesti ajattele musta että tuo on tyhmä tyyppi ja että tuon kanssa ei hengata. Se oli tosi iso juttu.

H6: Tuntu että siellä hyväksyttiin ne kaikki oudoimmatkin, eikä ketään niin ku kiusattu, eikä ketään jätetty ulkopuolelle ja se oli jotenki äärimmäisen vahva kokemus.

H1: Että ei tartte niin ku pelätä muita ihmisiä ja että kellään ei oo sellasta ajatusta susta, että mitä toi nyt luulee tekevänsä tai mikä toi nyt on tai näin.

Leirillä koettiin osallisuutta leiriyhteisöön ja yhteenkuuluvuuden tunne ja luottamus muihin syveni leiriviikon aikana. Lisäksi leirillä tutustuttiin uusiin, täysin erilaisiin, ihmisiin kuin mitä itse oli. Tästä huolimatta toiset koettiin kuitenkin samankaltaisiksi. Leirillä ohjaajat olivat lähestyttäviä ja turvallisia auktoriteetteja.

H4: Eli tavallaan se käänne siinä oli se, että mä olin viikon nuorten nuorten kanssa, jotka mä koin yhtäkkiä samanlaisiksi kuin minä, ja jotka tuki mua, ja joilta mä sain sellasta omanikäisten vertaisten tukea.

H5: Mutta protuleirillä oli mahdollisuus sellaseen yhteenkuuluvuuden tunteeeseen, mikä oli aika kivaa. -- ja sai hyvin voimakkaasti kokea olevansa osa jotain porukkaa.

Leirillä oli lämminhenkinen tunnelma. Leirillä vallitseva läheisyyskulttuuri mahdollisti läheisyyden ihmisten kanssa ilman, että se tulkittiin seksuaalisesti. Tiivis yhdessäolo mahdollisti, että ihmisiä nähtiin monissa eri rooleissa, kun taas koulussa ihmisistä tuli usein vain yksi puoli näkyviin. Tämä laajensi ymmärrystä siitä, että yhdellä ihmisellä voi olla eri tilanteissa eri rooleja.

H2: Niin se oli itelleni sellanen, että voi olla monessa eri roolissa eikä tarvii olla koko ajan sellanen tietty. -- Että ihmisissä on erilaisia puolia ja ne kaikki puolet voi mahtua siihen samaan ympäristöön ilman että se on kummallista. Toisin kun koulussa ihmisistä tulee yleensä vaan se yksi puoli näkyviin.

H4: Että ku tavallaan on ollut osa sellasta kulttuuria, jossa ystävällisyys ja läheisyys ei oo seksualisoitu vaan se on ystävällisyyttä ja läheisyyttä ja inhimillisyyttä.

H1: Se oli enemmän sellasta yhteisöllisempää selkeesti protulla. Että oli paljon sellasia aktiviteetteja, kuten leikkejä. Niin ne oli paljon sellasia niin ku läheisempiä. Että sä tulit oikeesti sen ihmisen lähelle. Riparilla taas jos oli jotain leikkiä niin ei oikeesti koskettu siihen toiseen ihmiseen.

Leirillä omasta itsestä saatiin kannustavaa palautetta. Leirin lopussa kaikille kirjoitettiin ke-
hulaput ja omien kekulappujen lukeminen koettiin itsetuntoa vahvistavaksi.

*H1: hyvin tsemppaavaa --- työpajoja, missä meidän piti käydä yksitellen aina
niin ku niissä. Ja me saatiin kertoa meidän tulevaisuuden suunnitelmista ja
unelmista. Mä muistan, kun mulla oli paljon semmosia kouluvaikeuksia ja pal-
jon tälläisiä juttuja, ja kun ne sano et loppujen lopuks ei sillä oo merkitystä, mi-
ten sä pärjää. Että jokainen tulee löytämään oman tiensä kuitenkin jotain
kautta ja näin.*

*H5: Että oli semmosessa vapaassa ympäristössä saanut toteuttaa itseään ja
olla sellanen kun on. Ja sit saat palautetta siitä, että miten se on hyvä juttu.
Sillä oli myös tosi iso merkitys omanarvon tunnolle.*

6.2.2 Dialoginen keskustelukulttuuri

Leirillä saatiin uudenlainen malli suhtautua keskusteluun. Leirillä uudenlainen keskustelu-
kulttuuri mahdollisti dialogisen keskustelun sekä yhteisen tiedon konstruoinnin. Leirillä oli
turvallista ja luvallista kysyä, pohtia ja olla keskeneräinen pohdinnoissaan. Keskusteluissa
muut olivat kiinnostuneita kuulemaan toisten ajatuksista ja keskustelijat olivat keskenään
tasa-arvoisia kokemustaustoistaan huolimatta. Keskusteluissa ei tarvinnut pelätä tyrmää-
mistä tai nolatuksi tulemistä ja niissä pystyi itse määrittelemään, millä tavalla niihin osallistui.

*H2: Ja sitten, kun tykkäsin sen tyyppisiä ajatuksia ajatella iteksenikin, niin sit-
ten että löyty semmonen porukka, jossa porukka ajattelee niitä samankalta-
sia juttuja ilman, että joku sanoo, että onpas kummallista ajatella tol-
lasta. Että löyty muitakin ihmisiä, jotka tykkäs pohdiskella asioita. Niin se oli
ehkä se tärkein. Ei niinkään mitä ne asiat sitten oli.*

*H2: Jotenki se protun keskustelukulttuuri tuli tavallaan uutena. Että ollaan
siellä ringissä ja kaikki voi sanoo tai olla sanomatta. Mutta eri tavalla kun kou-
lussa, missä opettaja kysyy ja sitten odotetaan oikeeta vastausta. Semmonen
yhdessä pohdiskelu ja se ettei oo oikeita tai vääriä vastauksia.*

Leirillä keskusteltiin sellaisista aiheista, joista ei ollut tapana keskustella. Lisäksi keskuste-
luissa koettiin merkitykselliseksi se, että niitä käytiin sellaisten henkilöiden kanssa, joille
keskustelujen sisällöllä oli merkitystä ja jotka olivat sitoutuneita keskusteluun. Leirillä nähtiin
myös malli sille, miten keskustelussa voidaan kunnioittaa toisia ja vastaanottaa erilaisia nä-
kemyksiä, vaikka asioista oltaisiin lähtökohtaisesti eri mieltä.

H7: Protulla tuli puhuttua sellasista aiheista, mistä ei muuten tullut puhuttua. ja protulla puhu niistä aiheista sellasten kavereiden kaa. eikä niin ku opettajien tai vanhempien. -- Ku koulun opettajien kaa tulee fiilis, että ei tää nyt niitä koske. Mutta tuolla ku oli samassa asemassa niiden muiden kaa koko ajan.

H5: Eikä vaan pelkästään se keskustelukulttuuri vaan yleinen suhtautuminen toisten ihmisten mielipiteisiin. Et jotenkin osas arvostaa niitä.

H2: Oli sellanen paneeli, mihin tuli eri katsomuksista vieraita ja heidät otettiin sinnekin vastaan tosi mielenkiinnolla. He tuli kerton sinne omista katsomuksistaan, ei niin ku käännyttämään, vaan kertomaan, että mulla on tällänen ja toisella on toisenlainen. Ja sen jälkeen menttiin yhdessä kaikki syömään.

Leirillä käydyt keskustelut, simulaatiot, uusi informaatio sekä arkiympäristöstä poikkeavat kokemukset herättivät huomaamaan uudenlaisia näkökulmia käsiteltäviin teemoihin ja omiin elämän asioihin. Esimerkiksi Setan edustajien vierailu ja heidän kanssaan keskustelu lisäsi ymmärrystä ja tietoa seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyvistä asioista, joista muuten ei oltu keskusteltu. Lisäksi leirin ”pakolaissimulaatio” koettiin merkitykselliseksi ohjelma-numeroiksi, sillä siinä pakolaisuutta lähestyttiin kokemuksellisuuden näkökulmasta.

H4: mutta sitten oli sellanen, että totta kai toi on ihan normaalia. sulla on sun elämä ja sä teit mikä susta tuntui hyvältä. -- koska silloin nuorena mulla oli mahdollisuus kysyä ja se ympäristö oli sellanen turvalliseksi rakennettu tila, missä vaan täydennettiin sitä uteliaisuus, mutta oltiin myös silleen, et kaikilla nää toimii eri tavalla.

H1: Mutta mä muistan, että meillä oli sellanen päivä kun meidät laitettiin ihmisten asemaan. Siis kaikkee tämmösiä. Mä muistan että ne oli tosi vaikuttavia, koska ne oli just sellasia, että minkälaiselta tuntuu ihmisestä olo, kun hän tulee toiseen maahan ja hän ei ymmärrä mitään ja silleen.

H4: Kun ihmissuhdepäivänä puhuttiin ja keskusteltiin siitä, että mikä on tervettä ja hyvää. Eihän siellä siis kerrota, mikä on tervettä ja hyvää suoranaisesti, mutta tuli sellanen tunne, että on vaihtoehtoja. --. Että ite kun oli sellassa tosi poikkeuksellisessa tilanteessa, -- joka oli vielä hyvin epäterve.

6.2.3 Itsereflektio

Protuleirillä ohjattiin ohjelman ja keskustelujen avulla tarkastelemaan omaa ajattelua, käsitteitä ja merkityksenantoja. Leirillä tuotiin tietoiseen tarkasteluun asioita, joita ei ollut ennen ajatellut.

H7: Mut siellä leirillä tuli sitten ekasta päivästä eteenpäin semmosia kysymyksiä, mitä ei oo aiemmin miettinyt. Ja niihin piti sitten väsäillä niitä vastauksia, niin se oli ihan mielenkiintoisia. Meidän piti vaikka miettiä, että mimmosen roolin otat ryhmässä. Että olihan niitä juttuja ihan perus elämässä, mutta ei ollut ikinä miettinyt niihin niitä vastauksia koskaan.

H5: Toinen mielenkiintonen muisto siltä leiriltä liittyy tyytyväisyyteen omaan elämään. Piirrettiin siitä tällänen käyrä, että miten oma onnellisuus on mennyt viime aikoina. Musta tuntuu että mä oon piirtänyt siihen kuvaajaan, etten mä oo ollut kovin tyytyväinen omaan elämäni. Mikä on varmaan, tai en osaa sanoa, onko se tyyppillistä yläkouluikäiseltä. Mut se oli ehkä sellanen asia, mitä mä en ehkä ollut ajatellut hirveän paljon.

Dialoginen keskustelukulttuuri mahdollisti, että käsiteltäviä asioita voitiin tarkastella rehellisesti ja avoimesti sekä oman kokemuksen kautta että useista eri näkökulmista. Lisäksi huomattiin, että riittävän informaation ja oman kokemuksen kuuntelemisen kautta myös päätöksien tekeminen oli helpompaa.

H4: Kun sitten protuleirillä sitten puhuttiin siitä [alkoholi] Sä pystyit puhumaan sun omalla kokemuksella. Ja sitten että oli plussia ja miinuksia. Ettei ollut vaan miinuksia. Sitten huomasit, että nyt on paljon helpompi tehdä näitä päätöksiä, kun sä pystyt paljon vapaammin punnitsemaan, että onko tää oikeasti hyvä mulle.

Leirillä saadut uudenlaiset kokemukset sekä aika ja tila itsereflektiolle mahdollistivat havaittujen sijajosition saavuttamisen johonkin elämän asiaan. Lisäksi leirillä heräsi tarkastelemaan omien merkityksenantojen alkuperää.

H7: No meillä oli yks sellanen ehkä onnistunein keskustelu, mikä oli niin ku vanhemmista ja perheestä. Puhuttiin omista säännöistä, mitä on ollut. Ja mulla tuli ekan kerran sellanen tajuaaminen, että mulla on ollut ja että aika hyvin mennyt. Että, kun mulla on nuoret vanhemmat, mistä mä oon ollut jotenki niille vihanen, että ne on ollut niin nuoria. Mut sitten kun meni niihin aiheisiin oikeisiin syvälle ihmisten kaa, joilla oli rankempia perhetaustoja, niin oli pakko uudistaa se oma ajatusmaailma.

H7: Kun oli siinä leirikuplassa sellanen turvallinen paikka, että pysty kerään sitä itseluottamusta ja tällästä. Nii samalla tuli ehkä mietittyä, että haluaks mä käyttää mun aikaa siihen ihmiseen. -- mutta ehkä se vaan sai ajatelleen, kun siellä leirillä tuli niin paljon uusia hyviä ystäviä, joiden kaa oli niin ku terveempi ystävyysuhde, niin tajus, että halus sellasta muistakin ihmissuhteista. Kun siihen voi kuitenkin ite vaikuttaa ja ku tajus, että mimmosia ihmishuhteita itelleen haluaa.

H7: Tulevaisuuspolkujutussa oli hyvä keskustelu yhden ohjaajan kaa. Ja sinä päivänä, ku mietittii kaikki ammattijuttuja vaikka. Nii siellä tajus, ettei se mitä sillon halus, ollutkaan sellasta mitä oikeasti halus vaan jotain mitä oli vaan halunnut pitkään eikä osannut vaan sitten osannut ajatella muuta. Ja sitten ku me puhuttiin siitä, niin mä tajusin, etten mä keksinyt oikeasti tarpeeksi syitä miksi mä halusin sitä. että suurin syy oli vaan se, että mä olin jo halunnut sitä pitkään mikä täyttäis tosi paljon odotuksia ja silleen. -- Siis mun isovanhempien odotuksia. -- niin laitto tosi paljon asioita niin ku perspektiiviin.

6.3 Kokemusten merkitykset ja toimijuuden muutos

Protuleirin jälkeen huomattiin muutosta omassa tavassa suhtautua keskusteluun ja toisten mielipiteisiin. Lisäksi koettiin, että leirin jälkeen oli itsenäistytty ja tultu sosiaalisesti rohkeammaksi. Leirillä syntyneet uudet ihmishuhteet olivat jääneet pääasiassa pysyviksi ja leirin jälkeen heräsi kiinnostus jatkaa leiritoiminnassa. Täten protuleirikokemusten voidaan katsoa muovanneen toimijuuden pohjaa ja toimijuutta tukevia verkostoja sekä itsenäistäneen. Lisäksi protuleiritoiminnasta on löytynyt sekä toiminta että yhteisö, joista on voinut olla osallinen

6.3.1 Toimijuuden pohjan vahvistuminen

Dialogisuuden harjoittaminen leirillä johti kertomusten mukaan muutokseen ajattelussa, asenteissa ja taidoissa, minkä voidaan katsoa vahvistaneen toimijuuden pohjaa. Leirin myötä on syntynyt avoimempi ja hyväksyvämpi asennoituminen erilaisuutta kohtaan sekä valmius ja kiinnostus kuulla omista mielipiteistä poikkeavista näkemyksistä. Uusia ihmisiä kohdatessa kohtaaminen on ollut myös ennakkoluulottomampaa. Siten valmius vastaanottaa ja arvioida erilaisia näkemyksistä sekä muuttamaa omia käsityksiä myös jatkossa on vahvistunut.

H1: No varmaan just se ehkä niin kun erilaisuuden hyväksyminen. Se nyt on varmaan aika perus, mutta just se, että vaikka me kaikki ollaan ehkä erilaisia persoonia, niin se ei tarkoita, että kukaan meistä ois yhtään huonompi. Et jokainen on kuitenkin oma persoonansa ja silleen. Että jokainen on ihan yhtä tärkeä ja hyvä ihminen joka tapauksessa. Ja sillä ei oo väliä, miltä sää näytät tai mitä sä harrastat tai minkä väriset hiukset sulla on. Niin sä voit silti olla ihan huippu tyyppi joka tapauksessa

H1: Esimerkiksi erilaisiin ihmisiin tutustuminen on ollut helpompaa ja vaikka niin ku lähestyminen kuin mitä aikasemmin. Ennen protua niin ku oli että jos joku oli sun oman ikäinen tai oman tyylinen tai silleen et teissä on edes jotain samaa niin sä lähestyt helpommin semmosia ihmisiä. Mutta Protun jälkeen kun tapas niin ku niin erilaisia ihmisiä niin tuntu, että jopa mulle he-räs enemmän se mielenkiinto tutustua täysin erilaisiin kuin mitä minä olen.

Leirillä saatiin malli sille, miten voidaan olla kunnioittavassa vuorovaikutuksessa toisten kanssa, vaikka oltaisiinkin eri mieltä asioista. Leirin jälkeen on syntynyt ymmärrystä, miten asioita voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta ja miten ihmiset voivat kukakin ajatella omalla tavallaan. Lisäksi oman tietopohjan koettiin kasvaneen leirillä.

H5: Että sieltä sai sen mallin sille, että on mahdollisuus käydä tällästä keskustelua mitä erilaisemmista aiheista sellasessa ympäristössä, missä pystytään kunnioittamaan toisen mielipidettä ja pystytään vastaanottamaan uusia näkökulmia niihin aiheisiin.

H2: Niin se oli sellanen sellasista niin mustavalkosista ympyröistä tulevalle ihmiselle sellanen ”ai että tälleenkin voi vaan olla rinnakkain”. Ja et voi olla sellasia sävyeroja. Ja että toi ajattelee musta tosi kummallisia juttuja, mutta mun ei tarvi sanoo sitä ääneen ja me voidaan ihan hyvin tulla tässä toimeen. Niin se oli tosi uus juttu ja jotenki sellasen mustavalkosuuden murtuminen.

H1: se oli sellanen tosi vapauttava ja sai omiinki kysymyksiin vastauksia ja oppinut oikeita termejä. Mä en ennen sitä tiennyt että sana transu on niin ku loukkaava että pitäis käyttää niin ku transihminen tai transseksuaali. Että niin ku oppi tosi paljon.

Leirin jälkeen omien argumentaatiotaitojen koettiin vahvistuneen, minkä lisäksi oma tapa hahmottaa keskusteluja muuttui. Leirin jälkeen koettiin, että ihmisille tulisi valistamisen sijaan antaa riittävästi informaatiota, jotta he voisivat itse tehdä valintoja. Lisäksi oma keskustelemisen tyyli muuttui, minkä huomasiivat myös lähipiirin ihmiset.

H4: Se on sitten aikuisena näkynyt vaikka sellasena, että mä en usko esimerkiksi sellaseen valistukseen, vaan ihmisille pitäisi antaa tarpeeksi tietoa, jotta

ne voi päättää itse ja keskustella ihmisten kanssa. Saada ne ajattelemaan asioita.

H5: Siinä ehkä avautu itsekkin ottamaan vastaan sellasia mielipiteitä, joita ei itsellä vielä ollut. Ja se on varmaan yksi syy, miksi ulkopuoliset ihmiset on nähnyt, että itse on muuttunut paljon.

6.3.2 Itsenäistyminen

Kertomusten perusteella leirillä on mahdollistunut havaitsijaposition saavuttaminen johonkin elämässä vallinneeseen asiantilaan. Leirin jälkeen on lähdetty aktiivisesti muokkamaan omasta elämäntilanteesta itselle suotuisampaa, sillä omalle toiminnalle alettiin nähdä vaihtoehtoja. Tämä subjektiposition saavuttaminen näkyi sosiaalisena rohkaistumisena, uskalluksena luopua itselle haitallisesta ihmissuhteesta ja hakeutumisena uuteen sosiaaliseen ympäristöön. Lisäksi oma suhtautuminen joihinkin elämän asioihin, kuten omaan perheeseen, on muuttunut leirin jälkeen sopuisammaksi.

H7: Ennen kun mä menin protuleirille, niin mä en uskaltanut laittaa välejä poikki samalla tavalla mihinkää henkilöön. Ja se on tavallaan silleen, että sä meet protulle ja sen jälkeen sä uskallat sanoo niille, että sä et tykkääkään niistä. -- mutta se oli niin ku iso parannus omaan elämään kun sai sen energian mikä siihen kaverisuhteeseen meni vapaaks.

H5: Ehkä se voi olla sellanen yksi sysäävä tekijä sille, että on jotenkin hakenut uutta uraa omalle elämälleen. Että on tajunnut sen, miten sitä elämää elää just sillä hetkellä.

H7: Varmaan enemmän semmosta kiitollisuutta kaikesta mitä on. Ja mä en enää riidellyt mun äidin kaa. Ettei jokasesta aiheesta jaksanut lähteä kapinoimaan. Että alko miettii sitä porukoittenki kantaa enemmän asioihin

Leirin jälkeen on haluttu etsiä omaa tietä ja toimia tavoilla, jotka itsestä tuntuvat hyviltä ja oikeilta. Päätöksentekotilanteissa käsillä olevaa informaatiota on haluttu arvioida itse ja tehdä sen perusteella omannäköisiä valintoja. Lisäksi kokemukset hyväksytyksi tulemisesta ovat mahdollistaneet oivalluksen, että myös muissa ihmissuhteissa voidaan olla läsnä omana itsenään. Leirin jälkeen on löytynyt myös voimaa ja itseluottamusta toteuttaa näitä.

H7: Se että siellä oli kokonaan ihan eri porukka, eikä niillä ollut mitään odotuksia susta. ja sitten sait päättää, että mitä ne muut saa nähdä susta. ja sitten tajus, että hei tän voi tehdä ihan kenen tahansa kanssa. että voi semmostenkin ihmisten kaa, jotka on tuntenut jo pitempään, olla enemmän oma ittensä

tai se oma suosikkiversio ittestään et ehkä se onkin ihan ok niille, ettei toimi samalla tavalla ku mitä on toiminut monta vuotta sitä ennen.

H1: Muutin vanhempien luota aika nuorena ja halusin nähdä uusia asioita ja sitten niin kun löytää oman tiensä ihan silleen niin ku omaa kautta enkä tehny silleen miten ehkä muut ois ehkä olettanut mun tekevän ja ois ollut helpointa tai näin.

Lisäksi leiri muutti itseä sosiaalisena toimijana, kun oma käsitys itsen ja muiden suhteesta muuttui suotuisammaksi. Leirin jälkeen keskusteluihin on osallistuttu rohkeammin ja omia mielipiteitä on tuotu esille aiempaa enemmän. Uusien ihmisten lähestyminen on koettu yleisesti helpommaksi ja kaiken kaikkiaan ihmisten seurassa on voitu olla vapaammin. Lisäksi leirin jälkeen on tehty mielummin yhteistyötä muiden kanssa esimerkiksi koulun ryhmittöissä. Leirillä negatiiviset odotukset sosiaalisesta kanssakäymisestä olivat helpontuneet, mikä mahdollisti toisenlaisen toimimisen harjoittelun.

H8: No mä ite koen, että protu ois ollut yks merkittävimmistä juonenkäänteistä mun elämässä. ja se kasvatti mua sosiaalisena kanssakävijänä niin ku tosi paljon. ja mun oli paljon helpompi kohdata ihmisiä sen jälkeen.

H2: Ja se teki hirveesti rohkeemmaks myöhemmin tehdä sellasia aloitteita tai osallistua keskusteluihin tai tuomaan itestä enemmän.

H8: Lukion ekana päivänä mä fyysisesti tärisin koko päivän, kun mua pelotti kohdata ne ihmiset. Mutta mie uskalsin. Mä uskon, että sillä oli paljon teke mistä sen kanssa, että uskalsin ylipäätään kohdata ne ihmiset siellä, kun protulla oli saanut sen kokemuksen, ettei ihmiset ajattele automaattisesti, että sä oot tyhmä. Ja silleen, protu ehkä laitto sen lumipallon pyörimään, että mä joka päivä kerään vähän rohkeutta ja opin kanssakäymisestä ja uskallan olla enemmän avoimempi.

Leirin jälkeen koettiin, että oma paikka omassa lähipiirissä muuttui. Protuleirin käyminen edusti rippikoulua vastaavaa siirtymäriittiä, jonka koettiin muuttaneen ympäristön suhtautumista omaan itseän.

H2: Että se on niin ku aikuistumisleiri ja meillä pidettiin sitten aikuistumisjuhlat. Sellaset niin ku rippijuhlia vastaavat. -- niin ku sellasena ulospäinkin, että meillä on tässä nyt aikuistuva nuori ja sitä myötä sitten suhtautuminen minuun on muuttunut.

H7: Ja se fiilis, että ennen sitä ku oli ennen sitä leiriä toisella puolella ja nyt on toisella puolella ikään ku jostain rajasta.

Leirillä oltiin oltu osa kulttuuria, jossa läheisyys ei ollut seksualisoitua, mikä muokkasi omaa tapaa hahmottaa läheisyyden merkitys. Leirin jälkeen huomattiin, että protuleirin käymättömät henkilöt tulkitsivat läheisyyden toisinaan merkiksi jostain muusta, mikä tuotti väärinymmärryksiä. Tästä huolimatta leirin jälkeen on ajateltu, että vaikka kulttuurissa ystävällisyys ja flirttailu sekoitetaan helposti, voi muille kuitenkin olla ystävällinen. Leirin jälkeen on siten löytynyt voimaa vastustaa kulttuurisia normeja.

H4: voi riippua tietty muistakin asioista, kun protusta, mutta se mun aika intensiivinen läheisyys protun jälkeen on aiheuttanut sitten ongelmia muiden ihmisten, kun protujen kohdalla. Kun aika moni koki sen kiinnostuksena tai fyysisenä kiinnostuksena. ja sitten oli toisinaan tosi tuskallista, että se oma läheisyyden osoitus tulkittiin jonain lähestymisyhteydenä. -- tavallaan ettei osannut enää pelata niitten normaalien nuorten säännöillä niin hyvin. No kyllä niin ku edelleenkin ihmiset sekottaa ystävällisyyden flirtiksi. Mä luulen, että se on ihan yhtäläinen ongelma meidän kulttuurissa sitten muutenkin.--. Et minkä mä oon varmaan saanut sieltä, että voin mä silti olla ystävällinen.

6.3.3 Toimijuutta tukevien verkostojen muutos ja osallisuus protutoiminnasta

Leirillä tutustuttiin uusiin ihmisiin ja siellä syntyneet ihmissuhteet säilyivät leirin jälkeen. Lisäksi leirin läheisyyskulttuuri siirtyi myös muihin ihmissuhteisiin. Ystävyyssuhteet koettiin aiempaa läheisemmiksi, minkä lisäksi niiden tukeen voitiin luottaa vaikeissakin elämäntilanteissa.

H6: Ja sielläkin tutustu hirveesti uusiin ihmisiin. Se on ollut sellanen tosi iso vedenjakaja se leiri mun elämässä, kun on tullut niin paljon uusia ihmissuhteita.

H4: Mutta ehkä sitä kautta, että on saanut oikeasti sen kokemuksen, että kannattaa olla oikeasti läheinen muiden ihmisten kanssa et sitten tavallaan on sitten muissakin vaikeissa tilanteissa just se semmonen et ei pelätä puhua vaikeista asioista. Niin se on tullut.

H5: Ja sit yks asia joka on jäänyt myöskin tähän päivään asti ja se on ihan satavarmasti tullut protulta. Siis läheisyyskulttuuri. Että se on ihan ok halata ihmisiä niin ku arkisessa elämässä. Ja se on parantanut elämänlaatua tosi paljon.

Protuleirillä saadut kokemukset koettiin merkityksellisiksi omalle itselle, minkä lisäksi leirin toimintaperiaatteiden näkeminen selkeytti omaa arvomaailmaa. Nämä synnyttivät halun edistää protutoimintaa itsekkin. Siten yhdistyksestä löytyi merkitykselliseksi koettu toiminta sekä yhteisö, josta pystyi olemaan osallinen. Protutoiminnasta tuli uusi harrastus, joka mahdollisti leirillä alkaneiden kasvuprosessien jatkumisen ja dialogisuuden harjoittamisen ympäristössä, jossa allekirjoitetaan protuleirien periaatteet. Toimijuuden näkökulmasta toimintaan osallistuminen mahdollisti osallisuuden kokemuksen ja vaikuttamisen omaa elämää laajemmin.

H6: Ja sitten kun innostu siitä protutoiminnasta niin pääty tekemään vapaaehtoisista.

H2: Mutta jotenkin sen leirin ja yhdistyksen näkeminen selkeytti ehkä itelle sitä, mikä on sellanen toiminta mitä mä haluan ja missä tuntuu hyvältä, ja mitkä on sellaset toimintasäännöt, mitkä mä haluan allekirjottaa.

*H2: Sitä kautta se vaikutti tosi paljon, että päädyin sinne protuun yhteisöön. -
- Että löytyi sellanen paikka mihin voi mennä semmonen ihmisyyhteisö missä voin olla.*

6.4 Toimijuuden kontekstisidonnaisuus ja dialogisuuden ontuminen

Seuraavaksi kuvaan toisen kertomuksen, joka ei noudata kasvutarinan mallia. Tässä kertomuksessa leirille mentiin yhdessä sellaisen ystävän kanssa, jonka kanssa välit eivät olleet kunnossa. Leirillä tunteiden näyttämiseen, avoimuuteen ja ihmisen kohtaamiseen pyrkivä kulttuuri loi kuitenkin ympäristön välien korjaantumiselle. Siten leirillä on mahdollistunut kontekstisidonnainen toiminnan mahdollisuuksien laajeneminen.

H9: Siellä luotiin semmonen ympäristö, että pääsin sanomaan sen sille, että kaikesta huolimatta mitä on tapahtunut tai mitä onkaan, on hyvä, kun lähdettiin. Ei silleen sen elämän suurempaa, mutta siellä oli sellaset puitteet sille. -- Ehkä justinsa se, kun siellä oli sellanen avoimuuteen pyrkivä kulttuuri, että puhutaan suoraan omista tunteista ja kohdataan toinen ihminen. Kyllähän se edesautto sitä.

Leirillä dialogisuuden periaatteet eivät toteutuneet täysin. Siten odotukset puolueettomasta keskustelusta, teemojen neutraalista tarkastelusta ja erilaisuuden hyväksymisestä eivät

täyttyneet. Sen sijaan leirillä koettiin, ettei keskusteluissa sallittu aina vastakkaisten näkemysten turvallista esittämistä. Leirin jälkeen leiriviikko on koettu omassa neutraaliksi tapahtumaksi, joka ei korostu erityisenä muista kokemuksista.

H9: Se on vähän kaksjakonen. Kun siellä oli sellanen avoin ja jakamisen kulttuuri ja sitten toisaalta vetäytyvämpi. Toisaalta sitten siellä se kokemus, että täällä ollaan hyvin avoimia ja puolueettomia, mutta sitten se tuli joskus taas tosi raadollisesti vastaan, että ei tosiaankaan olla.

H9: Se oli yksi viikko siinä tarinan aikana, johon mahtuu viikko jos toisiakin. Siinä ympärillä tapahtu niin paljon muovaavia kokemuksia, ettei se sinänsä ponnahtanut siitä niin paljon.

6.5 Yhteenveto

Edellä olen esittänyt kaksi kertomusta protuleirikokemuksista ja niihin liitetystä merkityksistä. Ensimmäinen kertomus kuvastaa kasvutarinaa, joka kuvaa toimijuuden muutosta kolmella tavalla: 1. toimijuuden pohjan vahvistuminen, 2. itsenäistyminen ja 3. toimijuutta tukevien verkostojen muutos ja osallisuus prototoiminnasta. Toisessa kertomuksessa toimijuuden muutos on havaittavissa vain kontekstisidonnaisesti.

Seuraavassa taulukossa (TAULUKKO 3) olen tiivistänyt kasvutarinaa kuvastavissa kertomuksissa kerrotut protuleirikokemukset, niille annetut merkitykset sekä analyysini perusteella havaitsemani toimijuuden muutoksen tavat. Taulukoinnin pohjalla on narratiivien analyysillä tekemän kokemusten ja merkitysten luokittelu, jota jatkoin muodostamalla tapahtumista tarinalliset jatkumot narratiivisella analyysillä. Taulukko tiivistää kuvaukset kolmesta toimijuuden muutokseen johtaneesta tapahtumakulusta. Taulukkoon ei ole sisällytetty kertomusta, jossa leirikokemuksen merkitys nähdään neutraaliksi, vaikka siinäkin on nähtävissä toiminnan mahdollisuuksien kontekstisidonnainen laajeneminen.

TAULUKKO 3. Toimijuudessa havaittava muutos

	Toimijuuden pohjan vahvistuminen	Toimijuutta tukevien verkostojen muutos ja osallisuus prototoiminnasta	Itsenäistyminen
Aika ennen protuleiriä	Ei ole dialogisia tiloja	Ei kuuluta ryhmään Väärin tunnistamiseksi tulemisen kokemukset Nuorille suunnattu vaikuttamistoiminta vähäistä ja koetaan näennäiseksi	Toimijuutta rajoittava ihmishuuhde Meso- ja makrotason normit ja verkostot määrittävät vahvasti toiminnan mahdollisuuksia
Kokemukset leirillä (Kontekstisidonnainen toiminnan mahdollisuuksien ja kokemushorisontin laajeneminen)	Dialogisuus toimintaperiaatteena Dialogisen keskustelun malli ja harjoittelu Turvallista kysyä ja pohtia Kuulee toisten kokemuksista ja näkemyksistä	Joukkoon kuulumisen kokemus Läheisyyskulttuuri Erilaisiin ihmisiin tutustuminen Leirikokemus koetaan tärkeäksi itselle	Dialogi itsen ja muiden kanssa turvallisessa ilmapirissä Oikein tunnistetuksi ja tunnustetuksi tuleminen Itse-reflektioon ohjaavat tehtävät ja keskustelut Havaintajaposition saavuttaminen
Kokemusten merkitykset	Avoimuus erilaisille mielipiteille ja niiden kunnioitus Argumentointi ja keskustellisuus vahvaa Ennakkoluulottomampi suhtautuminen erilaisuuteen Odotukset keskustelun tyylisiä muuttuneet	Aiempaa läheisemmät ihmissuhteet Uusia ystäviä Leirillä aloitettujen kasvu-prosessien jatkuminen protu-ympäristössä Mahdollisuus toteuttaa itselle merkityksellistä toimintaa Prototoimintaan osallistuminen	Halu elää oman näköistä elämää Sosiaalinen rohkaistuminen Tahto ja voima ajatella itse ja tehdä omasta itsestä lähteviä valintoja Normien ja odotusten vastustus Siirtymäriitti
Toimijuuden muutos	Asenteellisten, tiedollisten ja taidollisten valmiuksien muutos Aiempaa laajempi informaatiopohja ja kokemushorisontti, joita vasten tarkastella omia merkityksenantoja	Mahdollisuus aiempaa vapaampaan sosiaaliseen toimintaan Mahdollisuus läheisempien sosiaalisten suhteiden luomiseen Osallisuus yhteisöstä ja toiminnasta	Sisäisten toiminnan rajoitteiden helpontuminen Oman arvomaailman selkeytyminen Itsetunnon ja -luottamuksen vahvistuminen Subjektipositio Vapaus etsiä itseä ja merkitystä elämälle

7 POHDINTA

Tutkielmassani olen tarkastellut protuleirejä non-formaaleina, dialogisuuteen perustuvina ohjausympäristöinä. Tavoitteeni on ollut kuvata, millainen merkitys protuleirikokemuksilla ja niihin liitetyillä merkityksillä on ollut leirin käyneiden toimijuudelle heidän kertomustensa perusteella. Seitsemässä haastattelemani henkilön kertomuksessa protuleiristä kerrotaan kasvutarinana, kun taas yhdessä kertomuksessa leirin merkitys kuvataan neutraaliksi. Vaikka tutkielmani haastateltavat ovat käyneet leirinsä eri aikoina, he kertovat samankaltaisista leirikokemuksista. Täten leireille onnistutaan luomaan tietynlainen tunnelma ja ilma-
piiri, vaikka leiriläiset ja leirejä ohjaavat vapaaehtoiset vaihtuvat.

Leiri ja siihen liittyvät kokemukset merkityksellistyvät yksilöllisesti. Ohjausprosessien yksilöllisen merkityksellistymisen ovat havainneet strukturoitua ryhmäohjausta tarkastelevassa artikkelissaan myös Koivuluhta ja Puhakka (2015, 83). Tutkielmani perusteella protuleirikokemuksilla on ollut käänteentekevä rooli kertomuksissa, joissa omassa arkiympäristössä ei ole ollut dialogisia tiloja, omaa paikkaa yhteisössä tai joissa on koettu väärin tunnistetuksi ja tunnustetuksi tulemistä. Kertomusten perusteella leirin merkitys näyttäytyy dialogisuuden vahvistumisena, sosiaalisten suhteiden muutoksena, itsenäistymisenä, siirtymäriittinä, prototoimintaan päätyminenä sekä neutraalina.

Vehviläisen (2015, 15) mukaan toimijuuden toteutuminen on aina kytköksissä ympäristöön. Kertomusten perusteella protuleirin alku on muodostanut niin sanotun puhtaan pöydän tilanteen, joka on mahdollistanut arjen rooleista ja odotuksista irtautumisen (vrt. Kokkonen 2016, 160). Leirillä on mahdollistunut myös makrotason kulttuuristen odotusten vastainen

toiminta. Samansuuntaista sukupuolirajojen ohenemista, kuten tyttöjen meikkaamattomuutta ja poikien meikkaamista tai ristiinpukeutumista, kuvataan myös Kokkosen (2016, 312) väitöskirjassa. Hänen mukaansa turvallisuus, rentous ja yhteisöllisyys mahdollistavat nuorten toimijuutta tukevan ympäristön syntymisen (emt., 312). Leirillä on saatu malli myös sille, miten voidaan käydä keskustelua kunnioittavassa ilmapiirissä, vaikka oltaisiin lähtökohtaisesti eri mieltä. Leirillä on siten mahdollistunut toisenlaisen toimimisen harjoittelu turvallisessa ympäristössä, ja kertomuksissa korostuvatkin juuri näiden arkiympäristöstä poikkeavien kokemusten merkityksellisyys.

Tutkielmani perusteella oikein tunnistetuksi tulemisen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemukset sekä uusien näkökulmien saaminen yhteisissä keskusteluissa ovat synnyttäneet havaintoja, että oman arkiympäristön todellisuudelle ja toimintatavoille on olemassa myös vaihtoehtoja. Oman kokemushorisontin laajeneminen on herättänyt toivon, että asiat voivat olla myös toisin. Toivosta muutosta edeltävänä voimana on kirjoittanut muun muassa Paulo Freire (2005, 100-101). Tutkielmani kertomusten perusteella leirin jälkeen on löytynyt myös voimaa muuttaa omaa elämäntodellisuutta itselle suotuisammaksi ja tehdä vahvemmin itsestä lähtöisin olevia valintoja. Täten kertomuksissa on havaittavissa Leimanin (2012b, 128-129) esittämä itsehavainnointiprosessi, joka etenee itsehavainnoinnin ja havaitsijaposition kautta subjektiposition. Vastaavasti Ruponen ja Vanhalakka-Ruoho (2013) ovat tarkastelleet vertaisuuteen, yhteistoiminnallisuuteen ja kokemusten jakamiseen perustuvaa ryhmäohjausta IT-alalla. Heidän mukaansa ryhmään osallistujien näkökulmat olivat prosessin myötä laajentuneet ja ymmärrys muiden näkökulmista ja työn kokonaisuudesta lisääntynyt (emt., 61). Tutkielmani kertomusten perusteella prosessia on edesauttanut leirin turvalliseksi koettu ympäristö, joka on mahdollistanut omien merkityksenantojen tarkastelemisen (vrt. Rogers 1961, 34).

Tutkielmani perusteella leirikokemus on vahvistanut leirin käyneiden asenteellisia ja taidollisia valmiuksia eli toimijuuden pohjaa, muuttanut toimijuutta tukevaa verkostoa, tarjonnut toiminnan, josta olla osallinen sekä edesauttanut subjektiposition saavuttamisen johonkin elämän asiaan. Dialogisuuden vahvistuminen on edesauttanut erilaisten mielipiteiden vastaanottoa, kunnioitusta ja huomioimista, minkä lisäksi se on opettanut kyseenalaistamaan omaa ajattelua. Lisäksi leirillä on ystävystytty uusien ihmisten kanssa ja prototoiminnassa jatkaminen on tarjonnut yhteisön ja toiminnan, joista on voinut olla osallinen. Samaan tapaan myös rippikoulu on joillekin nuorille väylä sekä seurakuntaan että isostoimintaan (Niemi 2007, 63). Sosiologiset, osallisuutta painottavat oppimisenäkemykset korostavatkin osallisuutta osana toimijuutta. Näiden mukaan osallisuus yhteisöstä ja toiminnasta, jotka

vastaavat omia arvoja, voivat muokata yksilön käsitystä omasta itsestä ja omasta paikasta sekä antaa uudenlaisen näkökulman myös tulevaisuuteen. (Vehviläinen 2015, 22.)

Protuleiri poikkeaa perinteisistä ammatillisista ohjausympäristöistä. Ensinnäkin leirin ohjaajat eivät ole ammattilaisia vaan vapaaehtoisia. Toinen merkityksellinen ero on siinä, että protuleiri on leiri, jossa ollaan viikon ajan irti arkiympäristöstä ja tiiviisti yhdessä sekä ohjelman aikana että vapaa-ajalla. Tiiviillä yhdessäololla on merkitystä esimerkiksi luottamussuhteen syntymiselle ja sille, miten aikuisilta saatu tuki vastaanotetaan (Mäkinen 2016, 10). Tutkielmani kertomuksissa korostuu myös oikein tunnistetuksi tulemisen merkityksellisyys. Samaan tapaan Kallio (2015, 92) on esittänyt, että oikein tunnistetuksi tulemisen kokemus on poikkeuksellisen tapahtumana erittäin mieleenpainuva. Tutkielmani kertomusten perusteella protuleirillä saatujen positiivisten vuorovaikutuskokemusten vaikutuksesta kokemus omasta itsestä ja muiden suhteesta onkin muuttunut, minkä myötä on tultu myös sosiaalisesti rohkeammaksi ja ennakkoluulottomammaksi. Kaikissa haastattelemieni henkilöiden kertomuksissa leirin sosiaalinen ilmapiiri ja toimintakulttuuri ovat merkityksellisessä osassa. Täten tutkielmani kääntää huomion ohjauksellisten ryhmien toimintakulttuuriin ja sosiaaliseen ilmapiiriin.

Haastateltavien kertomuksissa korostuvat ryhmään kuulumisen, osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden sekä tasa-arvoisuuden kokemukset ja dialogisuus. Myös Niemelän (2002, 115) mukaan protuleireille osallistuneet ovat esittäneet juuri ryhmähengen tiiviiden sekä uudet ihmissuhteet merkityksellisimmiksi asioiksi leirillä. Osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden teemat ovat nostettu esille arvokkaina myös Mäkisen (2016) tutkimuksessa, jossa hän on haastattelut toisen asteen keskeyttäneitä nuoria. Mäkisen (2016, 15) haastattelemat nuoret ovat esittäneet keskeisiksi ja merkityksellisiksi yhteisöjen toimintatavoiksi juuri mukaan ottamisen ja ryhmään kuulumisen, toisista huolehtimisen, yhdessä sinnittelyn ja välittämisen. Samat teemat ovat esiintyneet myös rippikoulututkimuksessa, jossa Niemelän (2007, 51) mukaan rippikoulusta on jäänyt suurimmalle osalle nuorista päällimmäiseksi mieleen yhteishenkeen, yhdessäoloon sekä kavereihin liittyvät tekijät. Näitä ovat esimerkiksi positiivinen ilmapiiri, yhteenkuuluvuus, yhdessäolo sekä tasavertaisuus (emt., 51). Penttinen ja Plihtari (2011, 73) esittävätkin, että ohjauksessa tulisi huomioida opiskelijoiden keskinäisen tuen jakamisen merkityksellisyys ja yhteisöllisyyden tukeminen.

Penttinen ja Plihtari (2011) ovat tutkineet vertaisryhmäkokemuksia korkeakoulussa. Heidän tutkimuksensa tavoite on ollut tarkastella, miten vertaisryhmä voi tukea opiskelijaa opinnäytetyön ja opintojen valmistumisessa. Heidän haastatteluissa painottuivat erityisesti sosiaa-

listen ja emotionaalisten kokemusten merkityksellisyys. Useassa haastattelussa toistui merkityksellisenä kokemuksena, kuinka kaikki saivat sanoa ryhmässä ääneen näkemyksiään ja jakaa ajatuksiaan. Lisäksi vertaisryhmässä koettiin tärkeäksi, että joku on ollut kiinnostunut kuulemaan ajatuksistasi ja kokemuksistasi ja että ryhmä on luonut uskoa omaan pystymiseen ja osaamiseen. Ryhmässä sallittiin tunteiden tarkasteleminen ja esittäminen, minkä lisäksi ryhmässä on voinut keskustella avoimesti myös opinnäytetyöhön liittyvistä ongelmista ja haasteista. (emt., 55, 58-61, 65.) Samoja asioita on pidetty merkityksellisenä myös tämän tutkielman haastateltavien kertomuksissa. Kokemusten jakamisen merkityksellisyys tulee esille myös Mäkisen (2016, 15) tutkimuksessa, jossa osa nuorista kertoo kouluyhteisöissä vallitsevasta ajattelusta, jonka mukaan nuorten tulee pärjätä yksin. Samaan tapaan myöskään Anne-Mari Soudon (2013, 116) haastattelemat nuoret eivät uskoneet saavansa koulumaailmasta tarvitsemaansa apua ja tukea.

Penttisen ja Plihtarin (2011, 59) mukaan vertaisryhmässä yksilön kokemukset normalisoituvat, kun hän kuulee samankaltaisessa tilanteessa olevien ihmisten samankaltaisista pohdintoista. Vertaisryhmässä voidaan tulla myös ymmärretyksi ja kokea, ettei olla ainoita ihmisiä omien pohdintojen kanssa (emt, 59). Penttisen ja Plihtarin (2011, 59) tutkimuksen mukaan kokemuksellinen yksinäisyys vähenikin ryhmäprosessin myötä ja vastaavasti kokemuksellinen vertaisuus esitettiin ryhmäohjauksen merkityksellisemmäksi kokemukseksi. (emt., 58-59.) Samaan tapaan Korkiamäen (2015, 158) tutkimuksen perusteella toimijuuden tukemisessa onkin kyse siitä, että tunnustetaan nuorten vahvuudet, autonomia sekä osallisuuden ja kuulumisen tarpeet. Näihin liittyvät kiinnostus, välittäminen, arvostuksen antaminen, läsnäolo sekä nuorten potentiaalin kuuleminen ja näkeminen, minkä lisäksi toimijuuden vahvistuminen tarvitsee sekä tilaa että aikaa. (emt., 158.) Tällaisia kokemuksia ei voida kuitenkaan tuottaa vain tietoa jakamalla, vaan ne mahdollistuvat vain vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Täten vertaisryhmä on toimijuuden tukemisen kannalta hyödyllinen ohjauksen työkalu.

Tutkielmani kertomuksissa nousevat myös äänet, jotka viestivät toimijuutta heikentävistä kokemuksista. Tällaisia ovat väärin tunnistetuksi tai kiusatuksi tuleminen, hyvinvoinnille haitalliset ihmissuhteet sekä se, ettei omaa paikkaa löydetä vertaisyhteisössä tai koeta yhteenkuuluvuutta muiden kanssa. Ympäristössä, jossa ei ole ollut valinnanmahdollisuutta olla samanlainen tai erilainen kuin muut, nuoret voivatkin joko piilottaa itsestään joitain puolia tai haastaa ja venyttää ympäristössä vallitsevia normeja (Taavetti 2015, 150). Kiilakosken (2007, 86, 102) mukaan osallisuuden edistäminen vaatiikin sen analysointia, kuka voi olla osallinen ryhmässä ja millaisia ennakkoehtoja osallisuuteen tulee täyttää. Myös Seppo

Soine-Rajanummi (1999, 263) on jo 20 vuotta sitten kysynyt, että sallitaanko nuorisotoiminnassa moninaiset ryhmäjäsennydet vai tuleeko osalliseksi pääsemiseksi olla tietyn muotin mukainen tai riittävän tavallinen. Tämä on vieläkin ajankohtainen kysymys yhä monimuotoisemmassa maailmassa. Täten ohjauksessa tulisikin mahdollistaa jokaiselle ryhmään kuulumisen ja hyväksytyksi tulemisen kokemus sellaisena kuin he ovat.

Toimijuuteen liittyvät keskeisesti yksilön tulkinnat oman toiminnan mahdollisuuksista sekä siitä, mitä tämä uskoo itseltä odotettavan (Evans 2007, 86; Ronkainen 2006, 531- 532). Mäkisen (2016, 14) mukaan nuorten omat kokemukset omista resursseistaan ja niiden arvosta määrittyvät suhteessa niihin yhteisöihin, jotka määrittelevät ne hyödyttömiksi tai hyödyllisiksi. Lisäksi laajemmat koulutus- ja työelämäyhteiskunnalliset ihanteet sekä tavoitteet vaikuttavat nuorten käsityksiin siitä, mikä on tavoiteltavaa ja mihin tulisi pyrkiä. Kuitenkaan nuorilla ei ole aina riittävästi työkaluja käsitellä omaa normista poikkeavuuttaan. (Souto 2013, 124.) Lisäksi kouluinstituutiossa vallitsevat symboliset valtarakenteet, kulttuuriset mallit ja käyttäytymisnormit ovat muokanneet usealle nuorelle kokemuksen, jonka mukaan oma itse on riittämätön ja huono oppilas (Mäkinen 2006, 12). Täten nuoria tukevan toiminnan tulisikin tarjota nuorille työkaluja kiinnittyä yhteiskuntaan heidän omista lähtökohdistaan käsin leimaamatta heitä poikkeaviksi (Souto 2013, 125). Samaten ohjaustoiminnassa tulisi huomioida, että tunnustetaanko ja tunnustetaanko nuorten kyvyt, kiinnostuksenkohteet ja osaaminen tarpeellisiksi ja arvokkaiksi vai tulkitaanko niitä tiettyjen normien mukaisten kehysten lävitse.

Tutkielmani perusteella se, millaista toimintaa, osallisuutta ja vuorovaikutusta ympäristö mahdollistaa, määrittää ympäristössä saatavia kokemuksia. Nämä kokemukset ja niiden tulkitsemisen tavat suuntaavat puolestaan yksilön oppimista, kasvua ja toimijuutta. Tutkielmani perusteella myönteiset vuorovaikutuskokemukset, osallisuus ryhmästä, dialoginen keskusteleminen ja itsehavainnointi sekä näiden turvallinen reflektio mahdollistavat omien merkityksenantojen muuttamisen ja toimijuuden vahvistumisen. Ohjauksen tulisikin mahdollistaa toimijuutta tarkoituksenmukaisella tavalla korjaavia kokemuksia. Tutkielmani perusteella tällaisia ovat oikein tunnustetuksi ja tunnustetuksi tuleminen, mahdollisuus harjoittaa ulkoista ja sisäistä dialogia kokemuksellisesti vertaisten kanssa sekä osallisuus ryhmästä ja yhteisestä prosessista. Ohjauksessa näitä voidaan mahdollistaa tarjoamalla ryhmälle ja ohjaukselliselle prosessille toimintatavat, tila ja aikaa. Tällöin ohjauksessa ei olisi kyse ryhmätilanteesta, jossa tapahtuu monta yksilöohjausprosessia, vaan yhteisestä ryhmäohjausprosessista, jossa kaikki osallistujat osallistuvat prosessin etenemiseen, ja jossa kaikki voivat oppia jotain uutta.

Heikkisen (2015, 163) mukaan narratiivisen tutkimuksen yksi keskeisin ongelma on sen luotettavuuden arviointi. Koska narratiivinen tutkimus perustuu sekä konstruktivistiseen että tulkinnalliseen lähestymistapaan, tulisi tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin perustua näihin tekijöihin (emt., 163). Websterin ja Mertovan (2007, 89) mukaan kirjallisuuden perusteella onkin löydettävissä yksimielisyys, ettei narratiivista tutkimusta voida arvioida perinteisten luotettavuuskriteerien eli validiteetin ja reliabiliteetin kautta. Tutkimuksen validiteetti kertoo, tutkitaanko tutkimuksessa todella sitä, mitä siinä on esitetty tutkittavan. Tutkimuksessa käytettyjen mittareiden ja metodien luotettavuus sekä siten tutkimuksen toistettavuus liittyvät puolestaan tutkimuksen reliabiliteettiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 231.)

Donald Polkinghornen (1995, 20) mukaan yksi näkökulma narratiivisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin on tutkimuksen aineiston luotettavuuden tarkastelu. Tutkielmassani olen pyrkinyt antamaan äänen haastateltavien omalle tavalle merkityksellistä asioita ja ilmiöitä, mikä on yksi narratiivisen tutkimuksen tavoite (Hänninen 1999, 34). Tämän lisäksi narratiivisessa tutkimuksessa katsotaan, että vaikka kertomukset perustuvat aina yksilöiden tekemiin tulkintoihin, ne ovat kertojalleen aina tosia. Siten tapahtumien paikkansapitävyyden testaaminen ulkopuolisten lähteiden avulla ei ole ollut tarpeellista. (Erkkilä 2008; 198, 201.)

Tutkielmassani olen tarkastellut, onko haastateltavien kertomuksissa havaittavissa toimijuuden muutosta. En ole kuitenkaan pyytänyt haastateltavia kertomaan omaa tulkintaansa mahdollisesta toimijuuden muutoksesta, jotten olisi ohjannut haastateltavien kerronnan näkökulmaa. Sen sijaan tutkielmani haastattelut perustuivat haastateltavien omaan vapaaseen kerrontaan, sillä Saastamoisen (1999, 179) mukaan haastateltavat sisällyttävät kertomukseensa sen juonen kannalta oleelliseksi kokemansa tapahtumat. Tällä perusteella haastateltavien kertomuksista on voinut tarkastella myös mahdollista toimijuuden muutosta ja siten aineistoani voi pitää tutkielmani tavoitteen kannalta luotettavana.

Haastateltavien taustatekijät, aiemmat kokemukset, leiriin kohdistuneet odotukset, kulttuuriset mallitarinat sekä myöhempi protuaktiivina toimiminen liittyvät kaikki osaltaan haastateltavien tapoihin, joilla he merkityksellistävät oman leirikokemuksensa. Tutkielmassani olenkin ollut kiinnostunut näistä erilaisista leirikokemuksille annetuista merkityksistä. Tutkielmassani olen huomionnut haastateltavien taustat kuitenkin vain sen perusteella, mitä haastateltavat halusivat itse kertoa. Muutamalla haastattelemani henkilöllä oli protuleirin käyneitä sisaruksia, mutta hekin korostivat, kuinka tärkeää oli kokea leiri itse. Täten en ole painottanut tulkinnoissani leiriin kohdistuvia odotuksia, vaan leirillä tapahtuneita tapahtumia ja niistä tehtyjä tulkintoja. Sen sijaan yhdessä kertomuksessa leiriin kohdistuneet odotukset

olivat keskeisiä, sillä kertomuksen yksi keskeinen elementti oli pettymys dialogisuuden epäonnistumiseen leirillä.

Odotusten lisäksi leirikokemusten tulkintaan ovat voineet vaikuttaa myös myöhemmät kokemukset. Neljä haastattelemaani henkilöä oli jatkanut protuaktiivina, ja osa heistä myönsi oman epävarmuutensa siitä, olivatko heidän protuleirikokemuksiinsa liittämät merkitykset protuleirin vai myöhemmän aktiivitoiminnan tulosta.

Tutkielmani perustuu kahdeksan ihmisen esittämään kertomukseen ja kysymykseksi jää, millaiset kertomukset ovat jääneet aineistoni ulkopuolelle. Tutkielmani aineistosta puuttuvat esimerkiksi protuleirejä voimakkaasti kritisoivat äänet. Negatiivissävytteisemmät leirikokemukset ovat saattaneet valikoitua pois aineistosta, koska leirikokemuksia kysyttiin pääasiassa henkilöiltä, jotka ovat seuranneet Prometheusleirin tuki ry:n sosiaalista mediaa. Lisäksi haastateltavien valikoitumiseen on voinut vaikuttaa se, narratiivisen haastatteluun valikoituu helposti vain sellaisia ihmisiä, joilla on jo valmiiksi valmiudet tuottaa rikasta kerrontaa (Saastamoinen 179, 180).

Aineiston luotettavuuden lisäksi tutkimuksen luotettavuuden kannalta keskeinen kysymys on käytettyjen käsitteiden sekä merkitysten yhteys (Eskola & Suoranta 1998, 210). Tutkielmani luotettavuuden ja eettisyyden kannalta onkin merkityksellistä, olenko tutkijana ymmärtänyt kertomukset siten, miten haastateltavat ovat ne kertoneet ja olenko tutkijana kyennyt ilmaisemaan ymmärtämäni myös lukijalle. Tulkinnallisessa tutkimuksessa tutkittavan ilmiön ymmärrys muodostuu tutkijan ja tutkimuskohteen vuorovaikutuksessa ja merkitysneuvotteluissa, jolloin tutkija on väistämättä osa tutkimuskohdettaan (Heikkinen 2015, 163). Eskolan ja Suorannan (1998, 210) mukaan laadullisessa tutkimusprosessissa on keskeistä, että tutkija tunnistaa olevansa tutkimusprosessinsa työväline. Tähän liittyy oman tietämisen mahdollisuuksien ja rajojen huomioiminen (Heikkinen & Syrjälä 2006, 152-153). Tutkijan onkin ensisijaisen tärkeää huomioida oma esiyymmärryksensä aiheesta ja pyrittävä ottamaan etäisyyttä aineistosta tekemiinsä välittömiin tulkintoihin. Sen sijaan tulkintoja on tarkasteltava kriittisesti ja pyrittävä näkemään ensisijaisten tulkintojen taakse. (Laine 2015, 35-36.)

Tutkielmaprosessissani olen pyrkinyt tiedostamaan oman protuleirikokemukseni sekä protuaktiivina toimimisen mahdolliset vaikutukset tekemiini tulkintoihin sekä tapaani ymmärtää tutkimuskohdetta. Olenkin pyrkinyt dialogisuuteen aineiston kanssa ja ollut avoin erilaisille kokemuksille ja merkityksenannoille. Heikkisen ja Syrjälän (2006, 153) mukaan tutkijan omaan aiempaan elämäkokemukseen perustuvaa kykyä ymmärtää tutkimuskohdetta kutsutaan subjektiiviseksi adekvaattisuudeksi. Heidän mukaansa omakohtainen kokemus voi

antaa mielekkään näkökulman tulkita kertomuksia, mutta se saattaa myös kaventaa tulkintaa (emt., 153). Koen, että oma kokemukseni on ollut tutkielman teossa enemmän etu, sillä jaan haastateltavien kanssa kulttuurisen tarinavarannon ja puhuvat protuleireistä, joiden kautta kertomuksia tuotetaan ja peilataan. Samasta syystä olen kuitenkin ollut varovainen sen suhteen, millaisia tulkintoja olen voinut tehdä. Olenkin nojannut analyysissäni vain siihen, mitä aineistossa on oikeasti sanottu. Lisäksi olen palannut useasti alkuperäisiin litterointiaineistoihin tarkistaakseni tulkintani. Analyysini toimijuuden muutoksen tavoista perustuu puolestaan teoreettiseen ymmärrykseeni toimijuudesta ja sen vahvistamisesta. Täten tutkielmani tulokset ovat vain yhden ihmisen ymmärrykseen perustuva tulkinta protuleirikokemuksista kerrotuista kertomuksista.

Protuleiri ohjausympäristönä tarjoaa monenlaisia tutkimusmahdollisuuksia. Tutkielmassani olen korostanut sosiaalisen ilmapiirin ja ryhmän toimintakulttuurin merkityksellisyyttä osana ohjausprosessia. Tutkielmani perusteella protuleireillä onnistutaan luomaan ympäristö, jossa tullaan tunnistetuksi oikein ja jossa koetaan osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta. Jatko-tutkimusta tarvittaisiinkin siitä, miten protuleireillä ohjaajat ja leiriläiset ymmärtävät tämän sosiaalisen ilmapiirin rakentamisprosessin ja oman roolinsa siinä.

Korhosen ja Nummenmaan (2010, 11) mukaan ohjaustoiminnan kokonaisnäkemystä voidaan laajentaa huomioimalla eri ohjauskentät. Tästä syystä toinen jatkotutkimusehdotukseni liittyy protuleirien vapaaehtoiisiin ohjaajiin ja leirien ohjaukseen yhteisötasolla. Protuleirit sijoittuvat non-formaalin kasvatuksen piiriin ja yhdistys kouluttaa itse omat leiriohjaajansa. Jatkossa tulisikin tutkia, miten protuleireillä ymmärretään ohjaajuus ja ohjaustoiminta.

LÄHTEET

- Alhanen, K. 2016. Dialogi demokratiassa. Helsinki: Gaudeamus.
- Bandura, A. 1999. Social cognitive theory: An agentic perspective. *Asian journal of psychology* 2, 21-24.
- Bruner, J. 1987 Life as narrative. *Social research* 54 (1). 11–32.
- Buber, M. 1993. Minä ja Sinä. Suom. Jukka Pietilä. Helsinki: WSOY.
- Burbules, N. 1990. Dialogue in Teaching: Theory and Practise. New York: Teachers College Press.
- Burr, V. 2015. Social constructionism. New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Coman, G. J. 2002. Group counselling for problem gambling. *British Journal of Guidance & Counselling* 30 (2). 145-158.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Erkkilä, R. 2008. Narratiivinen kokemuksen tutkimus: Koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa J., Perttula & T., Latomaa. (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – Tulkinna – Ymmärtäminen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 195-226.
- Freire, P. 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Suom. Joel Kuortti. Tampere: Vastapaino.
- Giddens, A. 1984. The constitution of society. Outline of the theory of structuration. Cambridge: Polity.
- Goodson, I. F. & Sikes, P. 2001. Life history research in educational settings: Learning from lives. Buckingham: Open University Press.
- Gordon, T. 2005. Toimijuuden käsitteen dilemmoja. Teoksessa: A., Meurman-Solin, & I., Pyysiäinen (toim.) Ihmistieteet tänään. Helsinki: Gaudeamus. 114– 130.
- Heikkinen, H. 2015. Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa: R., Valli. & J., Aaltola. Ikku-noita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 149-167.
- Heikkinen, H. & Syrjälä, L. 2006. Toimintatutkimuksen arviointi. Teoksessa: H., Heikkinen, E., Rovio & L., Syrjälä. Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura. 144-162.

- Helminen, E. & Tilli, T. 2016. "En tiedä vielä oikeen, mitä se meinaa". Tutkimus etelä-pohjalaisten yläkoululaisten Protu-tietoudesta. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Yhteisöpedagogikoulutuksen opinnäytetyö.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hyvärinen, M. & Löyttyneimi. 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa: J., Ruusu-vuori, L., Tiittula. & T., Aaltonen. Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 189-222.
- Hämäläinen, Juha 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto, Koulutus ja kehittämiskeskus.
- Hänninen, V. 1999. Sisäinen tarina ja muutos. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja.
- Jyrkämä, J. 2008. Toimijuus, ikääntyminen ja arkielämä. Hahmottelua teoreettis meto-dologiseksi viitekehikseksi. Gerontologia 22 (4). 190–203.
- Kaisalmi, A. 2012. Kysyminen ja vastaaminen Prometheus-leirin ohjaajakoulutuksen keskustelunvetoharjoituksessa. Tampereen yliopisto. Kieli-, käännös ja kirjallisuus-tieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma.
- Kallio, P., Korkiamäki, R. & Häkli, J. 2015. Myönteinen tunnistaminen – näkökulma hyvinvoinnin edistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Teoksessa: J., Häkli, K. P., Kallio & R., Korkiamäki. Myönteinen tunnistaminen. Helsinki: Nuorisotutkimus-verkosto; Nuorisotutkimusseura. 9-35.
- Kiilakoski T. & Vuorikoski M. 2005. Dialogisuuden lupaus ja rajat. Teoksessa: T. Kiila-koski, T., Tomperi, & M.Vuorikoski. Kenen kasvatus? Kriittinen pedagogiikka ja toi-sinkasvatuksen mahdollisuus. Tampere: Vastapaino. 309-334.
- Kiilakoski, T. 2007. Osallisuuden ovimatot ja lasikatot: yläkoululaisten näkemyksiä osal-lisuudesta ja sen rajoista. Teoksessa: J. Kokkonen (toim.) Tehdään ihmeitä. Osalli-suus, vapaaehtoisuus, jäsenisyys ja hengellisyys isostoiminnassa. Tampere: Diako-nia-ammattikorkeakoulu. 85-106.
- Koivuluhta, M. & Puhakka, H. 2015. Ryhmäohjaus opiskelijoiden toimijuuden edellytys-ten kehittäjänä. Teoksessa: P.A. Kauppila, S. Silvonen, & M. Vanhalakka-Ruoho. Toimijuus, ohjaus ja elämäntulkku. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto. 69-88.
- Kokkonen, J. 2016. Sukupuoli ja yhteisöllisyys rippikoulun rituaaleissa. Helsingin yli-opisto. Teologinen tiedekunta. Väitöskirja.
- Korhonen, V. & Nieminen, J. 2010. Nuorten ohjauksen kentät ja monialaisen yhteistyön mahdollisuudet. Nuorisotutkimus 28 (3). 3-17.
- Korkiamäki, R. Lasten ja nuorten arkisen toimijuuden tukeminen. Teoksessa: J. Häkli, K. P. Kallio, & R. Korkiamäki. (toim.) Myönteinen tunnistaminen. Nuorisotutkimus-verkosto. Verkkojulkaisu 90. 131-164.
- Kumpulainen, K., Krokfors, L., Lipponen Lasse, Tissari Varpu, Hilppö, J. & Rajala, A. 2010. Oppimisen Sillat: Kohti osallistavia oppimisympäristöjä. Helsinki: CICERO Learning, Helsingin yliopisto.

- Leiman, M. 2012a. Psykoterapioiden yhteinen perusprosessi. Teoksessa S. Eronen & P. Lahti-Nuutila(toim.) Mikä psykoterapiassa auttaa? Integratiivisen psykoterapian perusteita. Helsinki: Edita. 71–90.
- Leiman, M. 2012b. Dialogical sequence analysis in studying psychotherapeutic discourse. *International Journal of Dialogical Science* 6 (1). 123–147.
- Moilanen, P. & Rähkä, P. 2015. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa: R., Valli & J., Aaltola. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 52-73.
- Mäkinen, S. 2016. Nuorten toimijuuden tilat ja rajat koulutuksen katveista kerrottuna. *Nuorisotutkimus* 34 (2). 3-18.
- Niemelä, K. 2002. Rippikoulu ja Prometheus-leiri aikuistumisriitinä. Teoksessa T. Kuure, M., Vuori & Gissler M. (toim.) Viattomuudesta vimmaan. Lapsuudesta nuoruuteen -siirtymävaiheen tarkastelua. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes. 106-118.
- Niemelä, K. 2007. Rippikoulusta aikuisuuteen: Pitkittäistutkimus rippikoulun merkityksestä ja vaikuttavuudesta. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Nivala, E. 2008. Kansalaiskasvatus globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa: Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen teoriakehitys. Kuopio: Snellman-instituutti.
- Nivala, E. 2016. Sosiaalipedagogisia käsitteitä maahanmuuttajuuden ja monikulttuurisuuden tarkasteluun. 11.11.2016. Luentodiat. Itä-Suomen yliopisto.
- Onnismaa, J. 2007. Ohjaus- ja neuvontatyö: Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Helsinki: Gaudeamus.
- Paananen, S. 2008. Saksalainen elämäkertametodologia oppimisen tutkimuksessa. Teoksessa: R., Kaasila, R. Kajala & K. E., Nurmi. (toim.). Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 19-39.
- Penttinen, L. & Plihtari, E. 2011. Vertaisryhmä opiskelun tukena – ryhmäohjauksen pedagogisia haasteita. Teoksessa: L. Penttinen, Plihtari, E. Plihtari, T. Skaniakos & L. Valkonen. (toim.) Vertaisuus voimavarana ohjauksessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 55-75.
- Prometheusleirin tuki ry. 2018a. Leiritoiminnan periaatteet. <https://www.protu.fi/yhdistys/leiritoiminnan-periaatteet> [Luettu 8.9.2017]
- Prometheus-leirin tuki ry. 2017b. Prometheus-leirit. <https://www.protu.fi/prometheus-leirit> [luettu 3.9.2017]
- Prometheus-leirin tuki ry. 2017c. Kysymyksiä ja vastauksia. <https://www.protu.fi/prometheus-leirit/kysymyksiä-ja-vastauksia> [luettu 4.9.2017]
- Prometheus-leirin tuki ry. 2017d. Prometheus-leirin tuki ry. <https://www.protu.fi/yhdistys> [luettu 4.9.2017]

- Prometheus-leirin tuki ry. 2017e. Prometheus-aikuistumisleirin vaikutuksia nuoriin selvitetään nyt tutkimuksella – keskiössä nuorten maailmankuvan rakentuminen. <https://www.protu.fi/uutiset/2017-06-02/prometheus-aikuistumisleirin-vaikutuksia-nuoriin-selvitetaan-tutkimuksella> [Luettu 03.09.2017]
- Prometheusleirin tuki ry. 2018f. Teemat ja ohjelma. <https://www.protu.fi/prometheus-leirit/teemat-ja-ohjelma> [Luettu 15.9.2017]
- Rogers, C. R. 1961. On becoming a person. A therapist's view of psychotherapy. London: Constable.
- Ronkainen, S. 2006. Haavoittunut kansakunta ja väkivallan toimijuus. Teoksessa: M., Lohiniva-Kerkelä. (toim.) Väkivalta. Seuraamukset ja haavoittuvuus. Helsinki: Talentum. 531–550.
- Ruponen, R. & Vanhalakka-Ruoho, M. 2013. Ryhmäohjaus toimijuuden tukena? Taustatutkimus IT-alalta. Työelämän tutkimus – Arbetslivsforskning 11 (1). 50-65.
- Saastamoinen, M. 1999. Narratiivinen sosiaalipsykologia – teoriaa ja käytäntöjä. Teoksessa: J. Eskola (toim.) Hengelistä Harréen, narratiivista Nudistiin. Kuopio: Kuopion yliopisto. 165-192.
- Silvonen, J. 2015. Toiminta ja suhteet – neljä fragmenttia toimijuudesta. Teoksessa: Teoksessa: P.A. Kauppila, S. Silvonen, & M. Vanhalakka-Ruoho. Toimijuus, ohjaus ja elämäntietä. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Soine-Rajanummi S. 1999. Nuorisokahvilat ja uusyhteisöllisyys. Teoksessa: J. Eskola. Hengelistä Harréen, narratiivista Nudistiin. Kuopio: Kuopion yliopisto. 253-270.
- Souto, A-M. 2013. Toiselta asteelta pudonneet vai pudotetut. Näkökulmia ammatillisen koulutuksen keskeyttämiseen ja Nuorisotakuun toteuttamiseen. Teoksessa J. Ronkainen & M. Punamäki. (toim.) Nuoret ja syrjäytyminen Itä-Suomessa. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu. 107-130.
- Strawson, G. 2004. Against narrativity. Ratio, 17 (4). 428-452.
- Syrjälä, L. 2015. Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa: R. Valli & J., Aaltonen. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu. Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle 4. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 257-270.
- Taavetti, R. 2015. ”Olis siistiä jos ei tarttis määritellä” Kuriton ja tavallinen sateenkaarinuori. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/hyvinvoiva_sateenkaarinuori.pdf [luettu 11.11.2017]
- Taylor, C. 1992. The Politics of Recognition. https://www.uio.no/studier/emner/sv/sai/SOSANT2210/v15/pensumliste/taylor_the_politics_of_recognition.pdf [luettu 4.3.2018]
- Tuppurainen, S. 2008. Tiedostava ja kriittinen yksilö yhteiskunnassa. Prometheus-leirin tuki ry:n leiritoiminnan tarkastelua. Tampereen yliopisto. Yhdyskuntatieteiden laitos. Aluetieteen pro gradu -tutkielma.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2017. Eettinen ennakoarviointi ihmistieteissä. <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarviointi-ihmistieteissa>. [luettu 20.9.2017]

- Vanhalakka-Ruoho, M., Silvonen, J. & Kauppila, P. A. 2015. Johdanto: Toimijuus näkökulmana ohjaukseen. Teoksessa: P.A. Kauppila, S. Silvonen, & M. Vanhalakka-Ruoho. Toimijuus, ohjaus ja elämäntulkku. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Vehviläinen, S. 2014. Ohjaustyön opas: Yhteistyössä kohti toimijuutta. Helsinki: Gaudamus.
- Virkki, T. 2004. Vihan voima: toimijuus ja muutos vihakertomuksissa. Jyväskylä: Atena